

38983

865

SKRIVNOST NAJDENKE

Tedaj, ko sta strah in razburjenje priklopela do vrhunca,
je kriknila mlada Lokarica s presunljivim glasom:

„Pustite ga, ker je nedolžen! Jaz sem vzela denar!“

KATOLIŠKA BUKVARNA V LJUBLJANI.

K. k. Studienbibliothek Laibach

030048864

Skrivnost najdenke.

Povest. — Spisal Reimmichl.

I.

Sebastien Rieger

Lokarjeva domačija je največja in najlepša na Zlatem brdu, kajti travniki in polja na levi strani doline so večinoma njena last. Hiša stoji na prijaznem gričku in je od temelja do strehe vsa zidana, njeni beli zidovi so mikavno poslikani in cela stavba je pravzaprav podobna gosposkemu gradiču. Novcev in blaga ni nikoli manjkalo pri Lokarjevih, pa tudi nesreče ne. Starega Lokarja je pred štiriindvajsetimi leti neki obubožan kmet in posestnik žganjarne, po imenu Jošt, pri prepiru v domači gostilni — ubil. Gospodinja je pol leta pozneje povila mrtvo deklico. Starejšega sina Marka je očetova nasilna smrt tako pretresla, da je ostal siromak vse svoje žive dni bolehen in umrl že kot šestindvajsetleten mladenič. Jošt, ki so mu za njegov zločin naprtili petnajst let ječe, je vdano presedel svojo kazen

in se vrnil na Zlato brdo. Tedaj se je na Lokarjevem skednju nenadoma pokazal rdeči petelin, vsa gospodarska poslopja so pogorela do tal, poginila je desetorica govedi, in Jošt je prejel za svoj zlobni in maščevalni požig vnovič devet let zapora. Pred nekaj tedni pa so ga izpustili iz ječe in tako je začel zopet postopati po Zlatem brdu. Plašno in s strahom se mu je ljudstvo izogibalo na poti, v bližini Lokarjevine se pa celo ni smel pokazati, kajti hlāpci so ga bili še nedavno zapodili z brizgal-ko za gnojnico. — — Zadnje leto se je naselila pri Lokarjevih radostna in žareča sreča. France, sedanji posestnik, si je po materini smrti izbral domačo rejenko Tilko za ženo. Tilkina preteklost je bila nenavadna, čudna. Že takrat, ko je Lokarica povila mrtvo deklico, je bila prišla v to hišo. Nekega lepega jutra je namreč ležalo pred Lokarjevim pragom plakajoče dete, zavito v siromašnih capah. Dete, zalo dveletno deklico, je najbrž položila tjakaj neusmiljena roka, da bi je imovita Lokarica sprejela za svoje. Ni sledu o stariših in o rojstnem kraju, ni črkice o krstnem imenu in starosti niso našli pri najdenki. Vsa skrbna poizvedovanja so bila brezuspešna in tako je Lokarica tem rajša sprejela dete, ker se

ji je zdelo kot nekako darilo iz nebes, poslano v nadomestilo za njeno lastno mrtvorojeno deklico. Mlajši sin France je bil takrat star sedem let. Vzgajali so ju skupno in bila sta si kakor brat in sestra, dokler ni odrinil France za osem let k vojakom. Lokarica ga je želela odkupiti, toda sin ji ni pustil. Poddedoval je bil po svojem očetu stari Lokarjev ponos in zdelo se mu je nečastno, da bi se s pomočjo denarja izmuznil cesarski službi. Že kot deček je imel pojem časti v sebi močno utrjen ter je ocenjeval vsa dejanja, bodisi svoja ali tuja, edino z merilom časti. Pri vojakihi si je ta pojem še bolj poglobil, semintja skoraj preveč. Vsaka kazen, ki je zadela tega ali onega izmed njegovih tovarišev, mu je bila dovolj, da je jel kaznovanica prezirati. Njemu samemu ni bilo ves čas službovanja treba prestati nobene kazni in že četrto leto si je tako naklonil zaupanje predstojnikov, da so ga povišali v nadlovca. Šesto leto je služil cesarju, tedaj mu je umrl starejši brat Marko; smel je postavno terjati oprostitev, vrnil se je domov in prevzel očetovo zapuščino. Krepak in junaški je prišel v domačo vas, postaven in raven kakor sveča, z zalimi, navihanimi brkami, žarečimi očmi, uglajen in gosposki v svojem na-

stopu. Doma ga je čakalo prijetno iznenadenje. Njegova sestra Tilka — ako jo smemo tako imenovati — je prav tako vzrastla v močno, zalo mladenko. Razcvela se je v tako bujno lepoto, kakor se razcvete sočna cvetica; da ste videli njene svetločrne lase, njene lesketajoče oči, črne kakor oglje, in njene vzvišene, resne poteze na obličju, bi bili vzkliknili: Ni je lepše, kakor je Tilka! Odslej France in Tilka nista več občevala kakor brat in sestra in po materini smrti so se razvila med njima docela drugačna čustva. Dolgo časa je krotil France svojo ljubav napram deklici, ker si ni bil povsem na jasnem, je li dovolj častno, če si izbere domačo rejenko brez imena in starišev za svojo ženo. Pa tudi Tilka se mu ni obešala okrog vratu, nasprotno, bila mu je malobesedna, hladna; le tuintam je iz gotovih znamenj mogel spoznati, da je njena vnemarnost samo navidezna. Ko je mladi Lokar končno vendarle rešil častno vprašanje, se ni dolgo premišljal in obotavljal. Tilka je postala njegova žena. Ustvarjena sta bila drug drugemu kakor oko očesu in po vsej dolini si čul splošno sodbo: Krasnejše dvojice, kot sta mlada Lokarja, ni daleč naokoli. Tako se je pri njih zopet naselila sreča. Bila je to polna, neska-

ljena sreča. France je svojo mlado, ponosito in brhko družico skoraj oboževal ter ji vsako željo kar z oči čital, dočim je Tilka oboževala svojega Francea. Sreča jima je postajala od dne do dne večja, in četudi je prvo leto hišna zibelka ostala prazna, ni najmanjša senca zatemnila solnca njune medsebojne sreče. Toda te sladke sanje so jima vendarle enkrat minule.

Bilo je koncem majnika. V cesarskem mestu Dunaju se je imela vršiti velika strelska slavnost in mladi Lokar je sklenil, da se kot strasten in navdušen strelec udeleži te sijajne prireditve. Štirinajst dni je nameraval ostati z doma. Ker je šele prvič po svoji poroki za tako dolgo dobo odhajal v tujino, je Tilka ob slovesu potočila marsikako solzo. Mož jo je tolažil ter ji zagotavljal, da ji prinese domov nekaj posebno lepega od cesarja. Dva dni po moževem odhodu je prejela Lokarica pismo, naslovljeno na svoje ime in zaznamovano s poštnim pečatom sosednje vasi. Velike, okorne in neokretne črke so se ji zdele popolnoma tuje. Ko je odprla pismo in preletela z očmi prve vrstice, je pobledela kakor mrlič in se tresla kakor trepetlika. Pismo se je glasilo sledeče:

»Ljuba hčerka!

Gotovo si že večkrat želela čuti kaj o svojih pravih stariših. Tvoje matere ni več med živimi in jaz, tvoj oče, nimam nikogar na svetu razen tebe. Izročili so te tujim ljudem brez moje vednosti in zoper mojo voljo. Koprnel sem mesece in leta, da bi še enkrat zrl tvoje oči in ti segel v roko. Zakaj nisem že poprej prišel k tebi, ti morem samo ustno povedati. — Bodi tako dobra in pridi jutri, v četrtek, zvečer okoli devete ure v vaš gozd k znamenju Marije Pomagaj, tam me boš našla. Ni se ti treba bati, saj sem tvoj telesni oče, ki ga žge ljubezen in koprnenje po tebi. Da te le enkrat vidim in izpregovorim samo eno besedico s teboj, sem zadovoljen; šel bom in se ne vrnem nikoli več. S tisoč pozdravi te priča-kuje

tvoj ljubeči oče.«

Pismo je zbudilo v Tilki strašno razburjenje, nešteto skrbi in dvomov. Ali je res njen oče? Kdo ve, v kakšni podobi ji stopi pred oči? Čemu neki ne pride na dom? Ali mu je dolžna uslišati prošnjo, ko se toliko let ni pobrigal za svojega zavrženega otroka? —

Vseeno, mora že imeti zadosten razlog. Pismo se glasi tako milo proseče in ganljivo. Če je oče, potem je njena sveta dolžnost, da ga ne pusti zaman prositi. Četrta božja zapoved je rodila že mnogo blagoslova, pa tudi mnogo prokletstva. Dolgo časa je premišljala Tilka, ali bi šla ali ne, slednjič se je odločila, da ugotovi očetovi prošnji. Toda sama se nikakor ni upala sredi temne noči v gozd. Zato je naprosila na večer naslednjega dneva deklo Žefo, da bi jo spremila do znamenja Marije Pomagaj, kjer bi odmolili skupni rožni venec. Ko sta stopali ženski skozi goščavo, je v zvoniku vaške cerkve ura ravnokar bila devet. Znamenje Marije Pomagaj je stalo sredi male goščave, obdano kroginkrog od debelih in visokih jelk. Malo, da ni počilo gospodinji Tilki srce, tako burno ji je utripalo, ko je dospela sredi gozda. Plašno in pazljivo se je ozirala naokrog, toda ni tu ni tam ni bilo čuti žive duše. Jela je z deklo moliti rožni venec; toda očeta ni bilo od nikoder, niti zdaj, niti pozneje, ko je odhajala proti domu. Presenečena, pa vendar mirnejšega srca se je vračala Lokarica domov; pismo je smatrala za nedolžno šalo, s katero jo je hotel oplasiti kak nagajivec. Toda že v soboto je dobila drugo pismo.

»Srčno ljubljena hčerka!

Če hočeš res svojega očeta videti, moraš priti sama, brez spremlevavke. Čakal sem te včeraj pri znamenju, pa se nisem mogel oglašiti, ker si imela s seboj še neko drugo osebo. Le če prideš sama, bodeva mogla govoriti in se veseliti radostnega svidenja. Vsaka družba bi naju motila. Za tebe je bolje, če ljudje ne vedo, kdo je tvoj oče. Prosim te še enkrat s povzdignjenimi rokami, pridi jutri, v nedeljo, toda sama, čisto sama! Moja in tvoja sreča je odvisna od tega, da prideš, — moja sreča in tvoja sreča! Srčno te pozdravlja

tvoj ljubeči oče.«

Pismo je zbudilo v srcu mlade Lokarice nove dvome in skrbi, bojazen in zavest dolžnosti sta bojevali v njej težak boj; slednjič je pa le zmagalo njeno junaško srce. — Drugi večer se je odpravila sama h gozdnemu znamenju. Da bi ne bila neoborožena, če bi ji grozila kaka nevarnost, je stisnila pod predpasnik pripravljeni samokres svojega moža. — Tudi danes ni, dospevša do znamenja, ugledala nikogar. Pokleknila je na klečavnik pred majni-

kovo Kraljico in se zatopila v molitev. Kmalu se je pričelo na vrhu najvišje jelke, kar jih je bilo naokrog, gibati nekaj živega. Drevo je zahrstelo, dračje pokalo in črna postava je šinila po deblu naglo nizdol. Že je dosegla najspodnjo vejo, se spustila v skoku na zemljo in pred Lokarico je stal — v medli svetlobi je videla dovolj razločno — Jošt.

»Jezus, Marija!« je kriknila žena ter odskočila nekaj korakov nazaj.

»Ne boj se, nič žalega se ti ne bo zgodilo!« je dejal Jošt pomirljivo.

»Zvabil si me v past . . . Kaj hočeš od mene?« se je razvnela Tilka, segla po nabitem samokresu in ga nastavila Joštu na prsi.

»Za Boga, otrok, ali misliš ustreliti lastnega očeta?« se je zgrozil Jošt.

»Očeta? Kdo naj je moj oče? Nemara ti? . . . Ta bi bila lepa!«

»Ne pomaga nič, tako je in nič drugače, ljuba Tilka — ali pravzaprav Marietta! — Kajti pri krstu smo ti dali ime Marija . . .; toda najprej te moram opomniti, da se tako ne sprejema svojega očeta, ki je koprnel in zdihoval nad dvajset let po svoji hčerki — ne, zares ne, najsi je oče potepuh.«

»Kaj, ti še zmerom trdiš, da si moj oče? — O podlost predrzna!«

»Otrok, ti me žališ . . . Potrdim ti lahko s prisego.«

»Nepridiprav, ki je sedel dvakrat v ječi, bo prisegel tudi po krivem!«

»Otrok, ali te res ni sram tako nepoštljivo govoriti o svojem očetu?. . . Dokažem ti jasno kot beli dan, da sem res tvoj oče . . . tu so dokazi, na!«

Segel je v suknjič in prinesel nekaj zamazanih listin. Toda Lokarici ni bilo do listin, vprašala je vsa razburjena:

»In kdo je potem moja mati?«

»Najbrž moja žena, ali ne? Moja Marietta, Bog ji daj dobro! Bila je Italijanka in je že zdavnaj v grobu . . . I seveda, tega ne moreš vedeti, zato ti moram razložiti. Ko sem izgubil svojo domačijo, borno kajžico, sem se poprijel trgovine z žganjem. Prišel sem s svojim blagom v Gorico in tu sem našel Marietto — služila je takrat v neki gostilni. Čez leto dni sva se vzela. Nato me je zadela tista nesreča z Lokarjem. Nisem napak človek, toda nagle jeze in srdit! Strahovito me je zbadal, obisipal z najgršimi psovkami — mahnil sem in bilo je po njem . . . Ko sem sedel v Gorici v preiskovalnem zaporu, me je obiskala Marietta. Takrat si ti prišla na svet. Pozneje je prišla še dvakrat v ječo in mi pokazala tebe, ubogega črviča, tako da sva oba jokala. —

Bil sem obsojen in Marietta je skoraj obupala. Revica je bila zapuščena, in ker te ni mogla preživiti, te je pustila Lokarjevim in odšla služiti.«

»Pustila — zavrgla — in pri Lokarjevih! — Čemu ravno pri Lokarjevih?«

»Ker so ji povedali, da je Lokarici umrlo dete —; vedela je, da te bodo tem rajši sprejeli za svojo. Pri Lokarjevih je bil res pripraven kraj.«

»In zato si jim v zahvalo požgal domačijo?«

»Ne domačijo — samo skednje in hleve! — — Ako bi ne bilo tebe, bi bil zapalil tudi hišo; tako pa te nisem maral spravljati v nevarnost; podteknil sem samo pri skednju — iz srda in maščevanja; kajti Lokar je imel vsled svojega jezikovanja in psovanja vso mojo nesrečo in vse moje zapore na vesti.«

»O usmiljeni Bog, je-li mogoče? Kako hudo me tepeš!« je jela tarnati Tilka.

»Tako je, nič drugače! — Le poglej, tu so dokazi!«

Prižgal je svečo in ob njenem svitu razgrnil listine.

»Vidiš, to je tvoj krstni list; ni še davno tega, ko sem si ga dal izpisati od župnika . . . Le čitajva: Marija Seljak, zakonska hči Jošta Seljaka in Ma-

rije Sandrinelli, rojena 21. svečana 1840 . . . Saj se ujema s tvojo starostjo, ali ne? . . . Ta otrok je potem kar izginil. Ali si kdaj čula, da bi imel Jošt kako hčerko?»

»Saj je deklica lahko umrla,« mu je oporekla Tilka.

»Če pa ni . . . Tudi za to imam dokaz. Glej, to pismo mi je pisala Marietta, moja žena — tvoja mati; prejel sem ga, ko sem prvič bival v ječi, še preden je pogorelo pri Lokarjevih. Čitaj!«

Tilka je vzela pismo in Jošt je posvetil s svečo . . . Bile so pismenke, kakor jih piše ženska roka. Podpisana Marietta naznanja svojemu možu, da je pustila svoje dete, malo Marietto, pred vežnimi vrati Lokarjeve hiše in je Lokarica najdenko sprejela za svojo, zlasti ker ji je smrt ugrabila lastnega otroka. Deklici Marietti so nadeli ime Tilka in ji je prav dobro. Na koncu pisma stoji prošnja, naj Jošt vedno pusti Tilko pri Lokarju ter previdno molči o svojem očetovstvu, ker je tako najbolje preskrbljena; tako ugodnega življenja bi ji lastni stariši nikdar ne mogli privoščiti.

Tilka — Marietta — je bridko zaplakala, ko je prečitala pismo. Jošt pa je dejal:

»In da ti preženem sploh vsak dvom, ti hočem povedati še neko znamenje na telesu . . . Najin otrok, mala Marietta, je imel na levi nogi tretji in četrti prstek popolnoma zraščen . . . Ali nimaš ti tako?«

»Križ božji!« je vrisnila Lokarica, »res je . . . Zdaj sem najnesrečnejše bitje na svetu!«

»Tega ravno ni treba trditi, otrok moj!«

Tilki je pokalo srce od bridkosti. Slednjič je vzdiknila:

»O moj Bog! O moj Bog! Če pride to mojemu možu na uho, potem gorje mi . . . Torej hči tistega, ki je ubil njegovega očeta in požgal — oooh! — Jošt, o — ti niti ne veš, kako te sovraži! Od slej bo sovražil še mene, saj ne more drugače . . . Če izve, me ne pogleda vse žive dni . . . Izgubiti njegovo srce je hudo; biti prezirana, zaničevana, ne — tega ne prenesem.«

»Vem, vem; tudi on je podedoval tisto staro Lokarjevo visokost . . . Toda, Marietta, saj ni tako hudo. Ni treba, da bi vse izvedel.«

»Kaj, da ne bo izvedel? Ali hočeš prikriti, Jošt — o—?

»Da, da, le reci besedo oče! — Sicer pa, če tudi ne rečeš, nazivaj me, kakor hočeš . . . Tvojega moža seveda prav

nič ne briga, kakšne vezi so med nama. Zato sem tako skrbel, da si prišla semkaj sama, brez spremljevalca. Če imaš le količkaj pameti in želiš opomoči svojemu očetu, potem odide Jošt še nocoj odtod — za vselej. Živa duša ne bo izvedela, da sem bil tvoj oče.«

»Jošt . . . oče! Kar povej, vse ti storim, vse sem pripravljena!«

»Marietta, zame v tem kraju ni več prostora. Kakor garjev pes begam okrog; vse me preganja, povsod sem jim na poti. — O, to je peklensko življenje! Malo da ne obupam! Iti moram proč — proč — v Ameriko, kjer me nihče ne pozna. Tam postanem nov, drugačen človek. Toda ni enega beliča nimam v žepu, dočim rabim petsto kron, da morem tjakaj. — Marietta, daj mi denarja!«

»Jošt . . . o —, to je nemogoče. Saj še sama nimam ničesar.«

»Tvoj mož pa ima — najbogatejši je na Zlatem brdu. Tudi hranilna knjižica bi . . .«

»Samo ena je pri hiši, a še v tej je samo štiristo kron.«

»Dovolj bo, če priložiš še nekaj svojega zlatega nakitja. Za prvo silo.«

»Toda, oče, knjižica je moževa, jaz bi postala tatita!«

»Kaj še, tatica! Mož in žena sta eno telo, kar je njegovega, je tudi tvoje.«

»Opazil bi, da je bila izmaknjena, in kaj naj potem porečem?«

»Reci, da je bila ukradena, pa je ... reci, kar hočeš. Rad te ima, da bi te najrajši snedel, in če si pametna ženska, ga boš že znala sukati, da se ti bo povijal okrog prsta.«

»Ne, ukaniti, goljufati moža, ne morem . . . ne morem!«

»Kakor hočeš,« je odgovoril Jošt mirno, »menil sem, da je bolje, če se pomenim s hčerko kakor z zetom . . . V Ameriko moram . . . Če mi torej ti ne pomagaš, se moram javiti Lokarju kot svojemu zetu ter ga prositi potnine.«

»Ne, ne, za ves svet ne! Rajša umrjem na mestu, kakor da bi to dopustila,« je zaklicala Tilka. »Od moža zaničevana, prezirana, o, to bi bilo nekaj groznega! Prosim te, samo tega mi ne stori!«

»Torej se končno vendarle odločiš za moj nasvet?«

»Ne — — da — počakaj, da nekoliko premislim.«

»Nikar se dolgo ne obotavljaj, da naju kdo ne zaloti skupaj na tem kraju,« je priganjal Jošt. »Ne ostaja ti

drugega, kakor da mi uslišiš prošnjo.«

»Ne morem, ne smem — ravnala bi zoper svojo vest, zvestobo, čast,« se je upirala žena.

»Kaj čast, čast? Če si takp trdovratna, pa prevzemi nase čast, da boš po vsej dolini znana kot hči ubijalca in požigalca Jošta.«

»Nikar! Prosim te, nikar! — Če si moj pravi oče in ti tli v srcu le iskrica ljubezni do svojega otroka, me ne boš pahnili v nesrečo in mi nakopal tako krute muke . . . Usmili se otroka!«

»Jaz pa pravim: Usmili se očeta! Ti vidiš moje gorje, kako me preganjajo, zaničujejo, sramotijo . . . Lehko mi pomagaš, denar imaš pri roki in samo seči je treba po njem; ali tvoje otroško srce je trdo kakor kamen.«

Umolknil je za hip ter nadaljeval:

»Sicer ti pa ne morem pomagati; ako ne zbežim odtod, je najina skrivnost v nevarnosti. Kadar sežem v jezi in obupu po žganju, takrat sam ne vem, kaj imam na jeziku, in tako bom prej ali slej izblebetal, o čimer ti želiš, da bi molčal . . .«

»Oče, ti si strašen!«

»In ti si neusmiljena, trmasta! Tvojega obotavljanja in mojega prizašanja bo kmalu konec; počakal bom tvojega moža ter mu kratkomalo po-

jasnil, v kako prijateljske zveze ga je zapletla njegova ženitev.«

Tilka je trepetala in vila roke, v njeni duši pa je divjal boj . . . Čez nekaj hipov je zaihtela, rekoč:

»Koliko denarja si rekel?«

»Najmanj petsto kron,« je odgovoril Jošt.

»Ona hranilna knjižica je vredna samo štiristo kron.«

»Priloži nekaj prstanov in drugega lepoticja, ki se bo dalo spraviti v denar.«

»Ves nakit sem prejela od moža, ki bo precej opazil, da ga ni več pri hiši.«

»Reci, da so bili tatovi . . . Skratka: petsto kron, ali pa te izdam!«

»O usmiljeni Bog! In kdaj ga hočeš imeti? Danes ne morem drugič v gozd.«

»Saj ni treba. Kar lepo pripravi, takoj pridem iskat . . . Spalnico imaš v pritličju. Točno o polnoči potrkam na okno — tema je in ni se bati nevarnosti; daš mi novce in takoj se odpravim na pot. — Ali bo ali ne?«

Lokarica je omahovala še nekaj trenutkov, potem pa je segla očetu v roko . . .

»Torej na svidenje o polnoči!« je zaklical Jošt ob slovesu ter izginil v grmovju.

Ko se je Tilka vrnila domov, je brskala nekaj časa po svojih skrinjah, ali našla ni nobene dragotine, ki bi jo mogla podariti. Vzela je torej iz predala moževo hranilno knjižico — in tu je opazila na dnu nekaj zlatih cekinov. Bili so zlatniki, ki jih je bil prejel mož kot odlikovanje pri neki strelski tekmi. Naštela jih je dvanajst; ležali so leto za letom v predalu in zdelo se je, da Lokar ni kaj prida pazil nanje. Lahko bi jih izmaknila brez posebne nevarnosti. Tudi vest ji ne more očitati kaj hudega, saj ji je volila rajna Lokarica v svoji oporoki osemsto kron in bo torej škoda dvakrat povrnjena, če prepiše to vsoto na moževo ime. — Točno o polnoči se je prikazal Jošt. Izročila mu je naglo hranilno knjižico in onih dvanajst zlatih cekinov kar skozi hišno okno; mož je prejemek skrbno in pazljivo preštel, se kazal zadovoljnega ter urnih korakov odhitel v temno noč, ne da bi se bil zahvalil, poslovil ali razodel svojemu otroku kako nežnejše čustvo. — Komaj je bil Jošt odtod, je leglo Lokarici dejanje, katero je bila ravnokar izvršila, na srce težko kakor kamen. Dozdevalo se ji je, da ji kličejo stenske podobe Lokarjevih prednikov vse hkrati: »Tatica!« — »Tatica!« Srce se ji je krčilo v grozotni bojazni, kaj bi

se zgodilo z njo, če bi stvar vendarle prišla na dan. Z mrzlično naglico je brskala po oropanem predalu ter izkušala urediti posamezne predmete, kakor jih je bila dobila, da bi izbrisala najmanjšo sled tuje roke; toda strah in razburjenje sta ji rastla od hipa do hipa, dokler ni končno bridko zaihtela ter omahnila v nepremagljivi žalosti in bôli na svoje ležišče.

II.

Po osmih dneh se je vrnil Lokar s svojega potovanja domov. Bil je veselega, vedrega srca, kajti sreča mu je bila mila, in kadar je premišljal o radostnem svidenju s svojo iskreno in nežno ljubljeno ženico, mu je utripalo srce v podvojenem veselju. Na Dunaju je bil kupil Tilki težko, čisto zlato vratno verižico s križcem, s katerega je lesketalo lepo število pristnih biserov. Kar plaval je v veselju in zadovoljstvu, kako bo presenetil s tem nenavadnim darilom svojo družico. Toda ko je prestopil domači prag in hotel objeti svojo Tilko, ga je spreletelo nekaj neprijetnega, mučnega, ter je osupnil. Žena je stala pred njim bleda in izmučena, opazil je, kako se ji trese roka, in obenem občutil njeno mrzolino.

»Za Boga, Tilka,« je vzkliknil presenečen, »kaj je s teboj? Ti si bolna!«

»O, zdaj je spet vse dobro, odkar te vidim doma,« je odgovorila natihoma in negotovo; »dokler si bil z doma, smo povsod, pri vsakem delu čutili, da te manjka. Skrb in bojazen, s katerima te je spremljalo moje srce v tujini, sta me nemara nekoliko potrli.«

»Ti sirotica,« se je nasmejal mož, »samo nekaj dni si bila vdova, pa si že vsa drugačna! Najrajše bi me pasla kakor malega šolarčka ali pa me celo postavila pod stekleni pokrov, da bi ne mogel uiti . . . Toda, Tilka, ti si še zmerom nemirna in tvoje roke so čimdalje bolj hladne.«

»Hladne roke, gorko srce, — gorke roke, hladno srce, — saj ti je menda znan ta pregovor?« se je hotela žena pošaliti, pa se ji ni posrečilo.

Ko je Lokar odmotal ovoje, kjer je bilo shranjeno ženino darilo, ter ji položil verižico okrog vratu, je Tilka še bolj pobledela in njeno veselje ni bilo daleko tako veliko, kakor si ga je mož slikal, preden jo je videl. Njeno vedenje se mu je zdelo čudno, neumljivo in ni se mogel ubraniti mučne skrbi, kako je z njenim zdravjem. Silil jo je večkrat, naj vpraša zdravnika, da ji zopet opomore; toda Tilka mu je zatr-

jevala na vso moč, da je njena slabost samo navidezna in da se čuti čilo in zdravo, kakor zmerom. — Minul je teden dni, minula je Tilkina bolezen in Lokar je sklenil, da ne zapusti nikoli več žene in domačije, sicer bi mu Tilka popolnoma ovenela. — Minul je še en teden in tedaj je prejel Lokar po pošti odlikovanje, katero si je na Dunaju pridobil s svojo strelsko umetnostjo. Bili sta dve zastavici, petnajst srebrnih tolarjev in dragocena čaša. Zastavici je obesil gospodar v družinski sobi, ostale dragocenosti pa je nesel hraniti v skrinjo, kjer je navadno spravljaj vse važnejše in imenitnejše stvari. Pri tej priliki je zlasti tisti predal, kjer so ležali zlatniki in hranilna knjižica, zbudil njegovo pozornost.

Opazil je, da je med listinami in pismi brskala tuja roka in da niso zloženi v istem redu, kakor jih je bil sam položil. In kje je onih dvanajst cekinov, ki jih je bil prinesel kot odlikovanje s poprejšnje strelske slavnosti? Pregledal je ves predal, vso skrinjo, ali ne en zlatnik se ni zalesketal pod njegovimi rokami. Vrhutega je opazil, da manjka tudi hranilna knjižica. Poklical je Tilko iz kuhinje ter jo vprašal:

»Tilka, ali si ti pospravljala po skrinji in položila one stvari kam drugam ?«

»Kakšne stvari?« se je začudila žena in se nalašč lotila nekega dela pri obleki ter jo jela pospravljati v omaro, da bi prikrila svoje presenečenje in razburjenje.

»Saj veš, imel sem v tem predalu hranilno knjižico, vredno štiristo kron, in nekaj cekinov, a zdaj ne najdem ne tega ne onega.«

»Morda si stvari sam premaknil in jih shranil kam drugam — — — in se ne moreš več spomniti,« je oprezno odgovorila Tilka.

»Ne, ne. Preden sem odpotoval na Dunaj, sem uredil vse listine; videl sem vse, kar je bilo v predalu ter pustil v lepem redu . . . Ako ti nisi ničesar videla ali premaknila, potem je pač ukradeno.«

»Kaj je ukradeno?«

»Imela je opraviti tatinska roka, Tilka!«

»Ne bodi vendar tako nezaupljiv, France; kdo ti bo verjel kaj takega?«

»Tilka, ti še ne poznaš ljudi... Torej nisi ničesar iskala po skrinji?«

»Čemu neki? — Ni bilo treba. — Ni z mezincem se je nisem doteknila, kaj še-le odprla!« — Jecljaje so njena ustna izpregovorila te besede in zarдела je kakor rak. Topot se je zgodilo prvič, da je nalagala svojega moža.

»Tilka, če je stvar taka,« je odgovoril gospodar resno, »potem moramo hiteti in rešiti, kar se dá.«

»Kaj nameravaš, France?«

»V sodnijo, da naznanim tatvino.«

»Za Boga, nikar, France! — Vsa župnija bo pokonci, govorjenja in hudobnega namigavanja ne bo ne konca ne kraja... Nemara si stvari vendarle sam premaknil?«

»Je popolnoma nemogoče. Prepričan sem do dna duše, da so nas posetili tatovi; takoj grem, da ovadim najbližje — svoje posle.«

»Mati nebeška! France, čemu te strašne, neutemeljene sumnje...?«

»Strašne so, toda imam dokaze, da upravičeno sumničim...«

»Naj bodo dokazi — ali čemu razburjati vso hišo, vso župnijo — kaj poreko opravljivi jeziki o tvoji ovadbi...?« Toliko vrišča ne zaslužijo oni novci.«

»Ni mi do denarja — čeprav bi nemara ujeli lopova, ki si je prisleparil stotake, ako takoj poizvem o njem pri hranilnici — ali tega ne pripustim za nobeno ceno, da bi stanoval s to tatinsko zalego pod isto streho... Te

sramote in brezstidnosti bi ne mogel prenesti.«

»Tat? — Tat? — France, bodi uverjen, da tatu ni v naši hiši... Varaš se, veruj mi!«

Lokarja ni omajalo v njegovem sklepu Tilkino prigovarjanje; še isti dan je odšel v mesto k sodniji. Zglasil se je mimogrede tudi v hranilnici in tu so mu povedali, da so odšteli pred tremi tedni na račun omenjene knjižice onih štiristo kron nekemu starejšemu možu s sivimi brkami in upognjenim nosom. Sumnja je bila torej utemeljena. — Naslednje jutro se je prikazal na Lokarjevini župan z dvema orožnikoma, da bi preiskali skrinje, omare in kovčege domačih poslov. To vam je bilo strahu, začudenja in ogorčenja nad tako zlobnim sumničenjem! — — Prevohali so vse kotičke, ali našlo se ni nič sumljivega. Še-le ko so premetavali skrinjo prvega hlapca Matije, se je posvetil na dnu skrinje cekin. Lokar je zatrjeval na vse pretege, da je ta cekin eden izmed ukradenih; ravno tako je trdil Matija na vso moč, da je zlatnik njegov in ga je kupil pred petimi leti v mestu, da bi ga ob priliki lahko podaril kot birmansko darilo.

Orožniki so povpraševali semintja in slednjič se je pokazalo, da je bil Matija ravno pred tremi tedni z doma — baje na božji poti. Tudi njegova postava je bila dokaj slična tatu, kakor so ga popisali v hranilnici; vse njegove prošnje so bile zaman, orožniki so ga hoteli vkleniti. Tedaj se je pričel hlapec rotiti in pridušati, da je nedolžen, da se ni svoje žive dni dotaknil tujega beliča, da ni bil niti pri sodišču, da umrje na mestu od sramote in žalosti, ako ga odpeljejo kot hudodelca. Z obličja mu je govorila smrtna tesnoba. — Tedaj, ko sta strah in razburjenje prikipela do vrhunca, je kriknila mlada Lokarica s presunljivim glasom:

»Pustite ga, ker je nedolžen! Jaz sem vzela denar!«

III a.

Strašno razburjenje je zavladalo med navzočimi, ko je gospodinja izrekla o sebi tako težko obsodbo.

»Za Boga, Tilka, bodi pametna,« je vzkliknil mož trepetaje; »tako daleč vendar ne sega ljubezen do bližnjega, da bi ti sama sebe ovadila za tatitico in s tem rešila pravega krivca... Saj ve

vsak človek, da Lokarici ni treba kra-
sti denarja.«

»Ne pravim, da sem ga ukradla,«
je vršela Tilka v svoji zbeganosti, »ne,
nisem ga ukradla, samo izposodila
sem si ga z namenom, da ti ga ob pri-
liki vrnem.«

»Toda, Tilka, ne govori tako ne-
spametno!« jo je prosil mož, »saj ni
res, kar trdiš!«

»Ne morem izpremeniti tega, kar
je res.« je odgovorila natihoma in si
zakrila z rokami solzno obličje.

Tedaj je stopil orožnik bližje, uprl
svoj strogi pogled v ženo ter vprašal:

»Žena, ali je vaša trditev resna in
bi si je ne sramovali tudi pred sodi-
ščem?«

»Da!«

»Tudi če bi morala priseči, Tilka?
Potrditi jo s sveto prisego pred živim
Bogom?« jo je vprašal mož.

»Da!«

Lokarja je spreletela rdečica, bôl
in srd sta odsevali z njegovega obličja;
Lokarica pa se je sesedla na stol, bilo
je ni drugega nego strah in sramota.

»Stvar se je torej dovolj pojasnila,«
je pripomnil orožnik Lokarju, »tako da

lahko s tovarišem odideva . . . Morda želite še kaj?»

»Hvala,« je odgovoril Lokar mrtvo, »kadar bom potreboval vaše pomoči, se bom javil.«

Orožnika z županom sta zapustila hišo, takoj nato so se razkropili tudi posli in zbežali pred grozečimi pogledi svojega gospodarja po vseh kotih; Lokar je stopil k Tilki, jo prijel precej trdo za roko in peljal v hišo. Tu sta sedla za mizo, drug za drugim voga-lom, in dolgo, dolgo časa — molčala. Slednjič je prekinil mož čudno tišino, rekoč:

»Tilka!« Rekel je mehko, ljubez-njivo, ali vendar strogo in odločno.

Tilka ni črhnila besedice, marveč zakrila je obličje s predpasnikom in še bolj zaihtela.

»Tilka!« je pričel mož iznova, »ne morem verjeti, ne morem si misliti, da bi bila ti nakopala naši hiši toliko po-nižanje in sramoto . . . Čemu neki ti je bilo treba tatvine?«

»Tatvine?« je zajecljala žena v sol-zah, »prosim te, zakaj zopet ta kruta, ta neusmiljena beseda . . .? Denar sem si samo izposodila in ti ga vrnem

do zadnjega vinarja . . . Saj imam še zmerom tistih osemsto kron po materi.«

»Tilka, čuj vendar, da mi ni toliko do denarja, ali boli me, da si tako ne-spametno poteptala svojo čast in zvestobo . . . Da si me prosila, bi ti bil naštel tisoč, da, pettisoč kron — bila si moje bogastvo, moja sreča, moje vse.«

»France, nujno sem potrebovala denar in ti si bil med tem z doma.«

»In zakaj mi nisi tega takoj povedala, ko sem se vrnil domov? Zakaj si me pustila letati po mestu ter loviti tatu, ki ga ni bilo? Zakaj si prignala to žalostno stvar tako daleč, da je prišla pred tuje oči, da bo govorila o njej cela vas, cela dolina? Pa bi bila vsaj včeraj zinila odrešilno besedico namesto danes! . . . Tilka, tvoja čudna neodkritost, lažnjivost in lokavost ti je nadela strašno ime: tatica!«

»France, ne bodi neusmiljen, brezsrčen! . . . Moj Bog, tatica?«

»Ne vem druge besede.«

Žena je nagnila glavo kvišku in se ozrla vanj preplašena, pobledela kakor smrt . . . Njene črne oči so se zdele še bolj temne in nedoumne, kakor bi zrli skozi strahovi . . . Bila je kakor

marmorni kip, tako lepa in žalostna, Tedaj se je v možu zbudilo vnovič sočutje, vnovič mu je vzplamtela v srcu ljubezen do žene. Pomaknil se je bližje in rekel krotko, skoraj sladko:

»Tilka, morda se bo končno zadeva drugače razvozljala, kakor je videti na prvi pogled . . . Nemara bi se dalo tvoje ravnanje opravičiti, če bi vedel vzrok, ki te je tiral do tega nepremišljenega koraka. Tilka, kar povej mi, čemu si rabila denar?«

Lokar je čul bolesten zdihljaj, ali besedice niso izpregovorila Tilkina ustna.

»Tilka, ali si čula in umela, kar sem te vprašal?«

»Da!« je odgovorila komaj slišno, »ali povedati ne morem — ne smem.«

»Zakaj ne smeš povedati?« se je razvnel mož.

»Ker mora ostati tajno!«

»Tajno? Svojemu možu hočeš prikrivati? . . . O Tilka, ne ženi me do obupa! . . . Vsak utripljaj mojega srca je pričal o moji ljubezni do tebe, ljubil sem te kakor svojo dušo, svojo srečo! — Zaupal sem ti najnežnejše globine svojega srca, ležale so pred teboj kakor odprta knjiga in ni senca ti ni ostala v

njih prikrita . . . Bil sem uverjen, da sem si naklonil tvoje zaupanje, tvoje srce . . . In zdaj — tak prepad med tvojim in mojim srcem? . . . Tilka, rotim te pri vsem, kar ti je svetega, ne delaj svojega moža nesrečnega — uničenega!«

Sklenil je roke ter jih povzdignil pred njeno obličje kakor v molitvi.

Tedaj se je zganila tudi žena, zdrsnila pred njim na kolena ter zaihtela:

»France, pri najini večni ljubezni, pri najini srčni sreči, in če me imaš le še količkaj rad, te prosim, ne terjaj od mene odgovora, vsaj topot ne! Pusti, da ohranim skrivnost v sebi — to bo najlepši dokaz tvoje ljubezni, hvaležna ti bom zanj vse žive dni . . . Glej, prosim te tako srčno in zaupljivo, kakor bi prosila Boga.«

»Bog nam odpusti samo tedaj, če se obtožimo svojih grehov,« jo je zavrnil mož srdito.

»V tej zadevi mi vest ne očita niti najmanjšega greha.«

»Ali nekaj tujega, sovražnega se je vkljub temu ugnjezdilo med nama . . . Tvoje srce ni več popolnoma moje, kakor je bilo nekdam.«

»Samo tvoje je — prisegam ti pri vseh svetnikih!«

»Potem mora biti kaka krivda ali kak prestopok iz prejšnjega časa, ki te gloda v srcu.«

»Ne, ne! — Bog mi je priča. France, ali res več ne zaupaš svoji ženi?«

»Človeku, ki se je prvič pokazal nepoštenega, se drugič več ne verjame... Ako mi takoj ne pojasniš skrivnosti, moram dvomiti o tvoji poštenosti.«

»France, ti si krutega in trdega srca do mene.«

»Ne, premehak in predober sem... Kar te prosim in zahtevam, si mi dolžna povedati... Tilka, ni za ped ne odstopim od svoje terjatve... Sili me do tega lastno dobro ime in čast hiše... Nakopala si nam sramoto in ponižanje, omadeževala si naše družinsko življenje. Samo s tem moreš poravnati in izbrisati svojo krivdo, če mi odkrito zaupaš skrivnost, ki jo hraniš v srcu.«

»France, Bog mi je priča, da sem ti samo zato vzela denar, da bi se ne zagrenila najina srčna sreča, da bi ne minila najina ljubezen... Toda, moj Bog, malo da nisem izblebetala...«

»Torej vendar... Le nadaljuj!«

»Ne morem — za ves svet ne!«

»Če ne — je minila najina ljubezen, minila za vselej!«

Strašen boj je divjal v srcu mlade Lokarice. Dvoje krutih stvari ji je bilo torej danih na izbero, ena hujša kakor druga: izgubiti ljubezen in srečo svojega moža ali pa nastopiti v javnosti kot otrok ubijalca in požigalca Jošta ter prevzeti nase srd in sovraštvo cele občine. — Mož je videl njen notranji boj, ali obenem je tudi opazil z njenega obličja, da ne bo razodela skrivnosti. Zato je dejal osorno:

»Nemara tudi veš, da lahko s silo spraviš iz tebe, česar nečeš izlepa povedati?«

Pri teh besedah so se Lokarici zaiskrile oči v prezirljivem ponosu in odgovorila je prešerno:

»Rada bi poznala človeka, ki bi bil tako oblasten! Torej s silo, praviš? Ne branim ti: le pokliči orožnike, da me odpeljejo in postavijo pred sodnika!«

»Tega ravno ne mislim, ker nečem tvoje sramote oznanjati vsemu svetu, ali . . .«

»Kaj ali . . .?«

»Menda vidiš, da ne moreva ostati še nadalje skupaj, če ne izpremeniš teh razmer?«

»Torej mi boš pokazal vrata?«

»Sama si jih odprla; izberi si sama pot — če bi bila pametna, bi zado-
stovalo nekaj odkritosrčnih besedi in
stvar bi bila končana.«

»France, tvoje srce je kakor ka-
men, trd kamen.«

»Ne maram žrtvovati svoje časti
goljufivemu srcu nepoštene ženske.«

»France kesal se boš teh besedi . . .
Le pojdi k župniku ter mu sporoči na-
jino ločitev, ne bom ti delala zapreke.«

»To lahko storiš . . . ti imaš najin
razdor na vesti.«

III b.

Bilo je na predvečer Velike Go-
spojnice. V prostorni hišni veži neke
kmetije v obližju goriškega mesta je
sedela mlada žena in zrla s sanjavimi
očmi po cvetočem vrtu in širni, nepre-
gledni planjavi, ki se je razgrinjala
pred njo, kamor ji je segalo oko. Žena
je nosila napol mestno obleko; bujni,
črni lasje so krasili v širokih kitah lepo
čelo, črne oči na bledem obličju pa so
zrle nekam žalostno in molкло. Zami-
slila se je žena — mlada Lokarica — v
širno pokrajino, zatopila v svoje otož-
ne misli. Vse skrbi in bridkosti, vsi na-
pori in boji zadnjih tednov so se ji

oglašali v duši. Koliko gorja je morala prestati, ko se je pletla žalostna pravda za ločitev! In ko je napočil čas ločitve, ko je bilo treba zapustiti ljubljenega moža, o kako je takrat krvavelo njeno srce! — — Trikrat se je zgrudila k njegovim nogam in ga prosila, naj je ne zavrže. Kakor dekla mu je zatrjevala, da mu hoče pridno in zvesto služiti, da rada izgubi vse gospodinjske pravice, samo da ji dovoli ostati v hiši... Nje-ne prošnje so bile zaman. — Niti trdno zagotovilo, da ga bo kmalu osrečila z željno pričakovanim darilom iz nebes, ni moglo omehčati moževega srca. Pač se je zdrznil in prestrašil pri teh besedah, ali takoj je zopet stopil prednjo s svojo zahtevo: razodeti skrivnost ali pa iti. Tako se je končno morala ločiti od Lokarjevine z grenkostjo v srcu in globoko, neutolažljivo žalostjo v duši. Pri slovesu ji je mož izkušal vsiliti tistih osemsto kron, ki jih je imela pri njem shranjene kot materino dedščino, in nekaj lastne glavnice, da bi se mogla pošteno preživiti. Ponosno je odklonila ponujani denar ter moško izjavila, da rajše umrje od lakote, kakor da bi si morala opomoči z Lokarjevimi stotaki. Storila je to zlasti zategadelj, da bi ne odšla v tujino kot »tatica«. — Noč je

bila, ko je odhajala z Lokarjevine, noč na zemlji, noč v njeni duši. Potovala je peš do Gorice in tam ji je neka prijateljica, ki je bila omožena v mestu, našla službo pri sedanjem gospodarju. Mesec dni je preteklo, odkar je prišla semkaj; sicer se ji nazunaj ni godilo slabo, ali srce ji je glodala dan za dnem nedopovedna bôl. In ko so ji vstajale zdaj v duši mrke slike minolih dni, ko je čutila vso svojo bedo in zapuščenost, se je zgrozila bolj kakor kdaj poprej nad brezsrčnim in krivičnim moževim ravnanjem. Nehote so se ji orosile oči v solzah, in da bi bila žena sama, bi bila bridko zaplakala . . .

Na dvorišču so se oglasili koraki. Lokarica je v strahu planila kvišku in si otrla solze. — Ozrla se je proti oni strani, kjer je čula hojo in zagledala pred seboj — Jošta.

»Jezus, Marija!« je vrisnila v neki notranji grozi, »Jošt, o — — mislila sem trdno, da si že zdavnaj v Ameriki.«

»Kakor vidiš, sem še zmerom v ljubi domovini,« je odgovoril Jošt zaničljivo.

»Torej si me osleparil in nisi izpolnil svoje obljube?«

»Počakaj, ne vznemirjaj se po nepotrebnem! Imel sem trden sklep, da

odidem v tujino, ali ni bilo mogoče . . . In prav je, da nisem šel, dobro bo zame in zate!«

»Oče, prosim te, beži odtod, da naju kdo ne vidi . . .«

»Ni se ti treba bati, vaši domači so vsi pri sosedu, sicer me pa tukaj itak živa duša ne pozna.«

»Oče, vseeno moraš takoj izpolniti obljubo in oditi v Ameriko. Dokler boš v naših krajih, bom neprestano trepetala v strahu in bojazni. Že doslej si me pahnil v tako strašno nesrečo. Saj ti mora biti znano, zakaj sem tukaj in kakšne stvari smo doživeli doma zaradi tebe . . .«

»Ako bi ne bil vedel, bi te ne bil našel tukaj.«

»Tvoja pot je bila popolnoma zaman, ker mi itak ne moreš pomagati.«

»Zakaj ne? Lahko ti pomagam, pomagam ti do maščevanja, da boš uklonila svojega ošabnega in trdosrčnega moža in mu povrnila stotero, kar ti je nakopal bridkosti.«

»Mati usmiljena, Jošt, ti kuješ nekaj zlobnega . . . Prosim te, če imaš v srcu le mrvico ljubezni do svojega otroka, pusti Franceta v miru! Vse, kar bi mu storil žalega, bi bilo tudi zame gorje, dvakratno gorje . . .«

»Vidim, da te še ni izmodrila nesreča in bi najrajše poljubila tisto roko, ki te je pahnila čez domači prag.«

»Prejela sem poprej od njega marsikaj dobrega in zato ne pustim, da bi mu kdo žugal kaj hudega . . . veš..!«

»Omenil nisem prav ničesar, kaj mu bom storil; samo njegovo ošabnost moram ponižati, da se bo plazil pred tvojimi nogami kakor pes . . . Če porabim svojo moč, s katero ga že zdaj držim v pesti, bo rad prišel prosjačit v tvojo hišo . . .«

»Jošt — oče, še zmerom govoriš čudno in grozeče; o, pusti to in ne delaj mi novega strahu! Veš, da ne dopustim, da bi storil mojemu možu kaj žalega!«

»Nič žalega, samo malce se bo moral ponižati pred teboj . . . Marietta, čuj, kar ti povem! Ali bi se ti ne smehljalo srce od veselja, če bi te prišel s povzdignjenimi rokami prosit odpuščenja, da te zopet na rokah ponese domov in sprejme za ženo, če bi stala pred njim v bogati obleki kot gospa plemenitega rodu, on pa bi te prosil ponižno kakor verne duše v vicah, in bi odgovorila vsaki prošnji: ne, ne . . .? Ej, to bi bilo zadoščenje!«

»To se ne bo nikoli zgodilo! Nehaj s takimi čenčami!«

»Niso čenče, stvar je resna. Marietta, samo pomigniti mi je treba z roko, pa boš povišana . . . in še kako!«

»Radovedna sem, kaj bi mi zopet rad nasleparil!«

»Marietta, kaj porečeš, če ti povem, da si iz visoke, plemenite rodivine . . . ?«

»Kaj? — Ali mar nisem tvoja hčerka? . . . Torej si me podlo nalagal? — Ali pa lažeš danes?« je siknila Tilka s tresočim glasom.

»Otrok, čemu spet to vpitje, ta ženska razdražljivost?« jo je izkušal potolažiti starec; »nisem lagal ne na Zlatem brdu, ne tukaj. — Moja rodna hčerka seveda nisi, ampak samo rejenka . . . Tvoj pravi oče je gospod plemenitega rodu.«

»Tako, tvoja rejenka? Kdaj pa si me vzredil, ko si se ves čas svojega življenja potikal po ječah in me pred nekaj meseci celo poznal nisi?« ga je začela oštevati žena. »Zdaj šele vem, s kom sem se seznanila! O, ta je lepa! Zopet bi mi rad izvil nekaj cvenka! Tvoja pot do mene je bila odveč, ker nimam skoraj nič več kot nič!«

»Tako nespameten vendarle nisem, da bi iskal denarja pri tebi, zavrženi siroti,« je odvrnil Jošt z laskavim smehljajem; »nasprotno: prišel sem,

da ti pomagam do denarja in plemenitega pokolenja; seznanil te bom s tvojim pravim očetom!«

»In kdo je ta oče?«

»Prenaglila si se z vprašanjem. Stvar ni tako kratka in malenkostna. Preden te dvignem do slave in bogastva, mi moraš nekaj obljubiti.«

»In to bi bilo?«

»Nič posebnega. — Najprej mi moraš obljubiti, da ostane tistih petsto kron, ki si mi jih izročila na Zlatem brdu, še nadalje moja lastnina in se mi ne bo treba zaradi njih prepirati s sodnijo. Potem zahtevam, da mi daš precej, ko boš postala plemenita in bogata gospa, štiri tisoč kron nagrade, toliko namreč potrebujem za bodočnost, da bom obvarovan pomanjkanja in stradanja. Slednjič mi moraš zagotoviti, da se najina rodbinska zgodba ne bo nikoli pojasnjevala pred sodiščem; sicer bi mi nihče ne mogel dokazati kaj posebnega, ker igrajo prvo vlogo pri tej igri druge osebe, ali varnost je varnost!«

»Lej, lej, kako pretkana sleparija! Topot me ne boš ukanil!«

»Ne, ne bom te ukanil, imam dokaz za svoje trditve . . .«

»Torej? Na dan z njimi!«

»Najboljši dokaz bo stvar sama, ki ti jo hočem odkriti; ves svet bo priznal, da je tako in nič drugače!«

»Dobro! Če je vse tako, kakor praviš, sem ti pripravljena izpolniti tiste pogoje . . . Torej imenuj ime mojega pravega očeta!«

»Priseži pri Bogu in svojem zveličanju, da mi izpolniš vse pogoje, ki sem ti jih navedel!«

Nastal je molk; Tilka je premišljala. Slednjič je dejala:

»Prisegam!«

»Pri Bogu in svojem zveličanju, da izpolniš obljubo?«

»Da! Pri Bogu in svojem zveličanju,« je odgovorila Tilka.

Tedaj je Jošt pristopil bližje in šepetnil:

»Tvoj oče je neki italijanski grof — grof Borghetti iz . . .«

»Grof! — Grof! — Jezus, Marija!« je kriknila žena in jela trepetati po vsem životu.

»Da, da, grof Borghetti . . . Svoj rojstni grad ima v Veroni; tudi v Gorici ima krasno hišo, razen tega biva često v svoji vili v letovišču. Tudi zdaj se mudi tamkaj . . .«

»In moja mati?«

»Je umrla.«

»In jaz sem njun edini otrok?«

»Bili sta še dve sestrici, pa sta pomrli.«

»In kdaj smem k svojemu očetu?
— — O Bog, skoraj strah me je
Grof! — Grof!«

»Grof je vljuden, dober gospod . . . Vesel bo, da te je našel; takoj ko bo stvar popolnoma jasna, boš šla k njemu . . . V Gorici stanuje oseba, ki te bo seznanila z gospodom in pojasnila vso skrivnost. Jutri jo morava skupaj obiskati. Čakaj me ob deveti uri dopoldne na trgu pred župno cerkvijo!«

To noč Lokarica vsled skrbi ni mogla zatisniti oči. Najrazličnejša čuvstva so se ji zbujala v srcu. Skrbelo jo je, koliko bridkosti bo morala zopet užiti, ako jo bo njen oče, grof, poizkušal trajno ločiti od njenega moža, obenem pa se je veselila, da bo tako visoko povzdignjena nad možem in mu bo lahko pošteno povrnila kruto žalitev; navsezadnje so se ji jeli zbujati dvomi, če ni nemara Joštova povest samo pretkana sleparija. Takoj ob prvem jutranjem svitu se je dvignila z ležišča in je nestrpno, z mrzlično nepotrpežljivostjo čakala ure, ko bosta z Joštom odšla v mesto. Še preden je odbila ura devet, je stala na trgu pred župno cerkvijo in se pazljivo ozirala naokrog, od katere strani se bo prikazal njen skrivnostni

rešitelj. Ni ji bilo treba dolgo čakati. Jošt je stopil prednjo, kakor da je šinil iz tal, in jo je spoštljivo pozdravil. Ko sta dospela v mesto, sta zavila v neko stransko ulico in obstala pred nizkim poslopjem, ki je stalo stisnjeno med drugimi visokimi hišami, in Jošt je dejal:

»Bodi popolnoma mirna! Vsako razburjenje bi bilo nepotrebno! Z mirnim srcem lahko prepustiš meni, da spravim najino stvar v pravi tir!«

Sunil je ob hišna vrata, in ko sta prekoračila temno vežo in dospela do nizke sobice, je Jošt potrkal. Nerazločen ženski glas se je odzval znotraj; takoj nato se je prikazala med podboji vrat neredno in površno oblečena ženska temne, zagorele polti in napol osivelih las. Videlo se ji je, da je imela za seboj morda že šestdeseto leto; z obličja sta ji govorili preplašenost in bojazen. Ko je uzrla pred seboj Jošta, se je zadrla razkačena in nevoljna:

»Glej potepuha, že zopet se motovili tod, da bi me oskubil za nekaj kronic! Topot prihajaš zastonj, od mene ne dobiš ne vinarja! — Teh skrbi in muk nisem mogla več prenašati. Prav je, da sem se otresla te dolgoletne môre.«

»Lucina, kaj si storila ta čas?« je zahreščal Jošt presenečen in razburjen.

»Bila sem pri grofu in sem mu odkrila vse . . . vse . . . Prav ti je — saj si me sam pritiral do tega koraka s svojimi pretnjami; odslej ne boš več iz uboge Lucine izsiljeval denarja. Imam čisto vest — hvala Bogu, da je konec tega življenja.«

»Pri grofu, praviš, da si bila?« se je razsrdil Jošt in planil v sobo. Lokarica je stopila za njim.

Ko je ugledala starka pred seboj mlado ženo, je pobledela kakor zid, začela braniti z rokami od sebe in zastokala napol v omedlevici:

»Madonna! Madonna! — To je rajna gospa! — Duhovi, mrtvi vstajajo!«

»Neumnica klepetava, nehaj vendar!« se je zagnal Jošt vanjo skoraj sirovo. »Kje vidiš duhove ali mrtve? To ni pokojna gospa grofica, kakor ti vpiješ, ampak njena hčerka, ki si jo ti zamenjala!«

Tu je zdrsnila starka Lokarici pred kolena in vršela okrog sebe kakor blazna; grabila in poljubljala je njeno obleko in se topila v solzah, rekoč:

»Misericordia, usmiljenje, milostna grofica — misericordia, odpustite, prizanesite! — — Da, da, ni dvoma, da

ste vi — kakor bi videla rajno gospo! Taka je bila, ko je dobila prvo dete, prav taka.. Usmiljenje, grofica! Ravnala sem z vami nepošteno, hudobno, grešno . . . Pa sem se zato tudi strahovito pokorila . . Nemirna vest, skrbi in strah dvajset let in še dalj . . . O, ta vražji slepar, kako me je mučil leta in leta!«

Zadnje besede so veljale Joštu. Vsa ploha besedi, ki ji je lila iz grla, je bila deloma laščina, deloma zasilna slovenščina. Ko so ji pošle besede, je zaihtela še huje in zakrila svoje obličje v Lokaričinem krilu.

»Vstani, ne bodi otročja, sitnica! Čemu te norčije, saj nisi blazna!« je iznova zahreščal Jošt.

»Ne vstanem poprej, dokler mi gospica milostno ne odpusti. — O gospica Marietta,« je javkala ženska, »gospod grof mi je pripravljen vse odpustiti, ako vas srečno najde. In našel vas je ter vas zdaj pošilja k meni, ali ne?«

Osupla in zbegana je stala Lokarica pred čudno žensko.

»Žena, i kdo pa ste pravzaprav?« jo je vprašala kolikor mogoče prijazno.

»Jaz — jaz? — Seveda, saj me še ne poznate,« je pričela žena iznova; »jaz sem vaša nekdanja dovilja, vaša pestunja — Lucina Tramonti.«

»Kakor vidim, bi mi radi zaupali neke skrivnosti,« je nadaljevala Tilka; »le vstanite in povejte brez strahu — postala sem radovedna.«

»Da, gospica, vse vam povem po pravici, če mi odpustite . . . Oh, kako je hudo, hudo . . .,« je tarnala ženska. — »Vašemu očetu, gospodu grofu, sem že priznala svoj zločin, in zdaj naj se obtožim še enkrat . . .? O Madonna! — — Toda najprej mora ta lisjak stran. Če ostane tu, ne bom mogla govoriti odkritosrčno!«

»Tukaj bom, imam pravico!« je jezno ugovarjal Jošt.

»Jošt, prosim te, pojdi in počakaj zunaj na cesti,« mu je velela Tilka oblastno; »ne boj se, da bi ti ušla!«

»Ali ta premetena jezičnica mi bo medtem najbrže izkušala izviti pravico do nagrade!«

»Jošt, ali ti nisem obljubila in celo prisegla? Kaj hočeš še več?«

Starec je nekaj hipov pomišljal in zapustil sobo. Ko je ceptal ves nevoljen skozi vežo, je mrmral ogorčen: »Lej, lej, kako naglo zna moja varovanka, grofovska gospica, uporabiti svojo moč! Kdo bi si bil mislil, da bo tako naglo!«

Medtem je Italijanka primeknila k mizi stol in ga skrbno očedila s pred-

pasnikom. Tilka je sedla in žena je vnovič zdrsnila prednjo na kolena, da bi kleče govorila svojo obtožbo. Tolika ponižnost je bila Lokarici vendarle preveč. Ukazala je ženi sesti na nizki podnožnik in starka je pretočila še mnogo solza, preden je pričela govoriti. Slednjič se je pomirila in pričela, rekoč:

»Pred enointridesetimi leti sem dospela s svojo znanko in prijateljico Marietto Sandrinelli iz Trsta v Gorico. Marietta je postala v neki gostilni natakarica, jaz pa sem našla nekod službo pestunje. Nekaj let nama je šlo vse dobro in zaslužili sva si lepe denarce. Shajali sva se vsak teden, časih še večkrat, in se ljubili kakor sestri. Po treh letih je vzela Jošta — oh, ta nepridiprav, ta potepuh! In sedaj se je pričela najina nesreča . . . Svarila sem jo na vso moč in ji branila, kar sem mogla, ali bilo je zaman. Premeteni lisjak je Marietto popolnoma očaral, bila je kakor tica v zanjki . . . Kmalu potem se mi je posrečila krasna služba v hiši grofa Borghetti, kamor so me sprejeli za doviljo. Nekako pol leta pred vašim rojstvom, milostna gospica, sem prišla v to visoko hišo. Gospa me je imela srčno rada ter mi je zaupala vse. In ko smo dobili vas, je bila hiša prepolna

sreče in radosti. Gospa mi je podarila zlat vratni nakit — o Madonna, in jaz sem ji povrnila tako nehvaležno! Ob istem času se je mudila tudi moja prijateljica Marietta v mestu. Jošt, njen mož, se je tedaj pokoril v ječi za svoj uboj. Ob tej priliki je tudi Marietta povelila dete, skoraj ob istem času kakor gospa Borghetti, prav tako zalo deklico. Bila sem otroku krstna botra in dali so mu ime Marietta, kakor vam, gospica . . . Da ste videli mojo prijateljico, kako je takrat sirota tarnala in jokala! Ni čuda! Mož v ječi, denarja ni bilo, kruha ni bilo, dela ni bilo in ubogi črviček . . .? Revica se mi je tako smilila, da sem često z njo vred jokala. Semintja je prinesla svoje ubogo dete k meni v grofovo hišo. In tako se je nekoč pripetilo, da sem tedaj, ko me je prijateljica obiskala, pestovala ravno vas, grofovsko dete, ter vas položila poleg njenega otroka. Marietta je kar osupnila in se ni mogla dovolj načuditi, da sta si bili deklici tako podobni. In potem je pričela tožiti, da ni na svetu prave enakosti — da se nekaj ljudi rodi v sreči, časteh, izobilju, nekaj pa v bedi, beraštvu in sramoti. Nemara bi ne bila tako strašna pregreha, ako bi vsaj to pot izenačili vnebovpijočo razliko med svojima otrokoma.

Zdrznila sem se pri teh besedah, toda Marietta je silila venomer, da zamene ne bo nihče opazil, da bo njeno dete na ta način srečno in preskrbljeno za celo življenje in da bo tudi grofovsko deklica lahko prebila pri siromašnih starših. Jaz sem se branila, upirala, ugovarjala, toda prijateljica se ni dala omehčati, jela je še huje prositi in jokati; rotila me je, naj ji vendar ne odbijem prošnje, če imam le še trohico ljubezni do nje in če sem otroku prava krstna botra. O nespametnica, nisem imela toliko poguma, da bi bila zavrnila krivično zahtevo . . . Ugodila sem ji . . . Naglo sva deklici preoblekli in zamenjali. — Živa duša ni opazila zamene. Leto dni je preteklo in šele tedaj me je nekoč opomnila gospa grofica, kako to, da je imela deklica ob rojstvu dva prstka na levi nogi popolnoma zraščena, dočim zdaj ni opaziti niti sledu kake nenavadnosti. Madonna, kakšna groza me je spreletela pri teh besedah . . . Gorje mi siroti, sem trepetala sama pri sebi, če pride najina hudobija na dan . . .!»

»Potolažila sem gospo,« je nadaljevala Lucina, »da se popravijo taki nedostatki pri otrocih sami po sebi. — Vas, pravo grofovsko dete, je obdržala Marietta potem nekako pol leta pri

sebi. Njen mož je bil tedaj v ječi, a še huje se je godilo siroti, ko z otrokom ni mogla dobiti primerne službe. V najhujši bedi vas je pustila v tisti hiši na Zlatem brdu, kjer vas je potem gospodinja sprejela za svojo. Bila sem vesela, da se je steklo vse tako po sreči in da ste ostali pri poštenih in imovitih ljudeh. — Ko pa sem lani čula o vaši možitvi, me je začelo vnovič pošteno skrbeti. — Povem naj vam še, kako se je godilo Mariettinemu pravemu otroku v grofovski hiši. Ko je bila deklica stara osem let, je bila že tako trmasta in poredna, da je prizadela gospodu grofu in gospej grofici veliko skrbi in žalosti. Gospa je dobila potem še drugo dete, tudi deklico — ime ji je bilo Julija, — ki je bila tri leta mlajša kakor Marietta. Julija je bila prav ljubka in zala deklica, pa je morala veliko prestati od svoje starejše, neprave sestrice. Kar naenkrat se je prišla starejše deklice, Mariette, davica in v malo dneh jo je našla tudi Julija. Teden dni je minilo in obe sta bili mrtvi. Moj Bog, kako sta tedaj žalovala gospod in gospa! Srce se mi je krčilo od žalosti in sočutja. Posihmal nisem imela niti ene mirne urice več na svetu. Ne morem vam popisati, kako me je pekla vest zaradi mojega

nepoštenega ravnanja s svojo varovanko. Semintja sem imela besede že na jeziku, da bi bila razodela skrivnost, ali vselej sta me oplašili sram in skrb pred kaznijo. Veliko sem pretrpela, toda po pravici. Slednjič sem odpovedala službo pri grofu in se omožila. Moj mož — Bog mu daj dobro — je bil branjevec, a dobra in poštena duša in mi je zapustil poleg nekaj težko prisluženih stotakov tudi to hišico. Tudi njemu nisem upala razodeti skrivnosti o grofovski družini. — Zdaj so domalega že vsi na drugem svetu: moj mož, moja prijateljica Marietta in tudi gospa grofica, ki je umrla čez nekaj let tam nekje pri Veroni na Laškem. Često sem gledala vse tri v sanjah in tedaj se mi je vedno zdelo, da me prosijo in rotijo, naj vendar odkrijem skrivnost. Samo Bog vé, kako hudo sem se morala zadnja leta pokoriti za svojo pregreho, kako strašno mi je bilo prenašati opomine pekoče vesti. — — A kaj to! Ko so Jošta drugič izpustili iz ječe, me ta zlobni, vražji človek ni več pustil v miru. Marietta mu je bila namreč povedala pred smrtjo, da sva zamenjali otroka, in to je bilo zanj dovolj, da me je držal odslej v pesti. Vsakih štirinajst dni je stal prebrisanec pred vrati ter mi grozil, da

me spravi v ječo, ako mu ne naštejem takoj toliko in toliko denarja. Na ta način je izvil iz mene kakih štiristo kron, a ni mu bilo še dovolj, zahteval je čimdalje višje vsote... Malo da nisem predvčerajšnjim obupala od žalosti; sklenila sem se otresti takega mučnega življenja. Šla sem h gospodu grofu, mu povedala vse in ga prosila milosti in usmiljenja... Hvala Bogu, kako mi je odleglo, odkar sem se iznebila te dolgoletne môle... In gospod mi je gotovo prizanesel, saj ste najbrž po njegovem naročilu prišli k meni! — Zdaj prosim torej še vas, milostna grofica, da se usmilite uboge Lucine in ji odpustite!»

Tilko je ženina povest tako pretresla in ganila, da ni mogla dolgo časa z besedo na dan. Končno je dejala natihoma:

»Nisem prišla k vam po grofovem naročilu, ker gospoda še ne poznam; niti videla ga doslej nisem.«

»Ne? Kako to? — Kdo pa vas je pripeljal k meni?«

»Jošt mi je pokazal hišo.«

»Že zopet ta nesramnež? Nemara je ujel tudi vas v zanko, da vas spravi ob nekaj stotakov...? O, ta človek! Toda gospod grof se je včeraj odpeljal

v vaš domači kraj, da vas poišče, in vi ste tukaj?»

»Kaj? K nam? Na Zlato brdo?» se je prestrašila Tilka.

»Kako, da ga niste videli,« je vprašala žena začudeno; »če bi hiteli, bi ga še nemara našli doma . . .«

»Ne grem več domov — zdaj ne več,« je odgovorila Lokarica skoraj osorno. V srcu so ji vstajale nove skrbi, nove slutnje . . .

Tilkine besede so starko osupnile. Začudeno je zrla mlado grofico, vprašanje je imela na jeziku, ali zinila ni ničesar. Tilka je opazila in umela njene vprašujoče poglede in je dejala:

»Sčasoma bo zopet vse dobro . . . Toda zdaj moram iti, dovolj časa sem se mudila pri vas; jutri pridem zopet, da me spremite k očetu . . . Upam, da bo jutri že doma.«

»Seveda, če vas ni našel na Zlatem brdu,« je odgovorilo zgovorno ženšče; »to bo veselje, ko bo zagledal gospod po mnogih letih svojo izgubljeno hčerko . . . Bog daj, da bi se vse srečno izteklo!«

Jela je poljubljati Tilkino roko, a ta se je protivila njenemu poniževanju na vso moč. Stvari, ki jih je ravnokar čula iz starkinih ust, so ji tako močno

segle v srce, da ni mogla več strpeti v tej hiši. Hladni in skoraj osorni nastop mlade grofice je pa Lucino zelo užalil; začela je dvomiti o tem, ali ji je vse odpuščeno, in zopet so se ji skrbi pričele oglašati v duši.

IV.

V nedeljo popoldne po večernicah je pridrdrala pred Lokarjevo hišo na Zlatem brdu gosposka kočija. Gospodar France je sedel pobit in žalosten v družinski sobi in je premišljal nesrečne razmere, v katere je bila zadnji čas zapletena njegova hiša. Ko je ugle dal pred hišo iskra vranca in svetlo vprego, je šinil kvišku in stekel na dvorišče, da bi se prepričal, komu velja nenavadni obisk. Gost, ki je stopil z voza, je bil postaren mož, gosposko oblečen, na roki so mu blesteli zlati prstani, na svilnatem telovniku pa zlata verižica. Lokar še ni nikoli videl moža s tako dostojanstvenimi potezami na obličju, tako črnimi, žarečimi očmi, ki so kar gorele pod osivelimi obrvmi in s katerih je odsevalo nekaj ponosnega in visokega.

»Veselilo bi me, če bi mogel govoriti s posestnikom Lokarjem,« je dejal došli gospod in se vljudno poklonil.

»To sem jaz,« je dejal Lokar v zadregi, kakršne še ni zlepa doživel.

»Potem bi vas prosil, da stopiva v hišo, ker se moram z vami nekaj važnega pomeniti. Samo četrť ure ali nekaj dalj . . . Nalašč sem se pripeljal iz Gorice, da vas obiščem. Moje ime je grof Borghetti.«

Lokar je spoštljivo odzdravil in spremil visokega posetnika v družinsko sobo. Ko sta korakala po veži, se je oziral tujec pazljivo, skoro radovedno po vseh kotih. V izbi je primaknil gospodar k mizi dva stola in povabil gospoda, naj sede.

»Najprej moram prositi odpuščenja,« je dejal tujec, »da sem vas nagovoril kar z vašim domačim imenom. Nisem vedel, kako se pišete.«

»Pišem se Ravnik — France Ravnik,« je odgovoril gospodar nezaupno. Grof se je vnovič nalahno priklonil ter nadaljeval:

»Oprostite, če pričnem brez nadaljnih ovinkov. Moj današnji obisk pravzaprav ni namenjen vam, ampak vaši ženi. Veselilo me bo, če jo pokličete in ji poveste, kdo da sem.«

»Žal mi je, gospod, da vam ne morem ustreči, kajti jaz nimam žene,« je odvrnil Lokar skoro kljubujoče, ker se je bal kočljivega vprašanja.

»Ne?« je osupnil tujec. »Menda so mi vaščani pokazali pravo hišo . . . Ali niste v tej hiši vzgajili neke najdenke?«

»Da, gospod grof!« Lokarja je spreletela lahna zona.

»Ali ni mladi hišni gospodar vzel te najdenke za ženo? Vsaj govorilo se je tako!«

»Seveda, gospod! Toda moje žene ni doma . . . Sicer pa odkrito povem, da jako nerad govorim s tujci o svojih družinskih zadevah.«

»Gospod Ravnik, zdi se mi, da ste nekoliko preveč nezaupni nasproti meni . . . Morda vseeno ne bo odveč, ako kaj natančnejšega čujete o pokolenju in stanu svoje soproge.«

Pri teh besedah je mlademu Lokarju izginila z lic vsa rdečica. Zdrznil se je in odgovoril še bolj kljubovalno:

»O pokolenju in stanu? Moja žena je po pokolenju in stanu to, kar smo vsi drugi Lokarjevi, in to je dovolj.«

»Kaj pa, če bi vaša žena nenadoma izpremenila svoje priprosto ime ter ga zamenjala z drugim, plemenitaškim? Menim, da bi vas njeno povišanje ne spravilo v nevoljo . . .«

Lokarja je spreletelo po vsem životu, kri mu je zaplula v lice, v duši je začutil nekaj strašnega. Šinil je

kvišku, lovil besede, toda izpregovoriti ni mogel drugega nego:

»Jezus, Marija . . . vaše besede so nesreča!«

»Jaz ne vidim nesreče v tem, če bi bila vaša žena iz kakega višjega rodu,« ga je izkušal pomiriti grof.

»Velika stanovska razlika med zakonskimi še ni nikoli rodila sreče,« je odvrnil Lokar razburjen; »to se vé, da ne verjamem, da bi bila Tilka plemenitega rodu. Če bi bilo le količkaj resnice na tem, bi bila stvar že zdavnaj na jasnem . . . Najbrže vas je zapeljala kaka prevara ali zmota.«

»Lahko! Ampak meni so znani razlogi, da smem trditi popolnoma mirno in gotovo, da je vaša žena moja hčerka,« je nadaljeval grof s svečanim povdarkom. Lokarjeve odločne besede so vzbudile v grofu nekoliko nevolje.

»Vaša hčerka,« je vprašal Lokar kakor omamljen in šinil kvišku, »gospod grof, prosim vas . . . Tako predrzna trditev, nihče vam ne bo verjel . . . Gosposka hči — moj Bog, kaj takega . . . !«

Grof Borghetti je pričel počasi in natančno pripovedovati skrivnost, ki mu jo je bila razodela Lucina Tramonti, bivša dojlja in odgojiteljica njegovih otrok. Lokar je sedel pred njim

kakor okamenel, temna rdečica mu je žarela na obličju, a od hipa do hipa je pobledel kakor mrlič. Žile na čelu so mu nabreknile, srd in ogorčenje sta mu švigala izpod košatih, ježno nagubančenih obrvi . . .

Ko je grof končal svoje pripovedovanje, se je Lokarju še huje nagrbančilo lice; dolgo časa ni mogel izpregovoriti ničesar, slednjič je dejal s tresočim glasom: »Ne verjamem, bogme, da ne verjamem! To italijansko ženšče — Lucina, ali kako ji je ime — mora biti pravo vražje seme, da se pajdaši s tem potepuhom! Če vas je že poprej ukanila, vas je tudi zdaj . . . Zdi se mi iz vašega pripovedovanja, da kuje ta ženska nove sleparije . . .«

»Ni mogoče, o tem ni da bi govoril,« ga je zavrnil grof. »Samo nemirna, pekoča vest je pritirala Lucino do tega, da mi je odkrila skrivnost. Ko je govorila o tej stvari, se je tresla kakor šiba, trepetala in jokala, kakor da bi gledal pred seboj dušo v vicah. Bilo je ni drugega nego strah, sramota in grenko kesanje.«

»Prava reč za ženske — tako ginjenost zna hliniti vsaka, zlasti če se pretaka po njej vroča italijanska kri! Nemara pričakuje nesramnica, da ji te

spletke iznova napolnijo prazni mož-njiček, gospod grof!«

»Tako daleč ji ni treba, ker je sama precej petična. Ničesar drugega me ni prosila nego odpuščenja, naj ji prizanesem, naj je ne peham v nesrečo, v ječo. Pripravljena je bila pretrpeti vsako kazen, ko bi ji jo bil naložil za njeno hudobijo, dala bi bila vse svoje imetje siromakom, samo da bi ji bilo vse odpuščeno.«

»Gole zvijače, gospod grof!«

»Slednjič je potrdila vse svoje besede s prisego... s prisego pri živem Bogu.«

»Kaj potem? Dovolj nespameten bi bil, da bi verjel tej ženski, tej pretkani lisici, ki je lagala že od mladih nog.«

»Razen tega vam lahko navedem dokaze, ki jasno potrjujejo izpoved naše bivše dovilje... jasno kot beli dan.«

»Katere, prosim?«

»Marietta, najin prvi otrok, to se pravi otrok, ki sva ga z gospo smatrala za svojega, ni imel niti sledu kake podobnosti z našo družino in našimi sorodniki. Njegovo obličje je bilo popolnoma tuje, tako da so znanci kar strmeli, odkod te tuje poteze. Tudi najinemu drugemu otroku, Juliji, ni bil prav nič podoben. Deklici sta si bili kakor noč pa dan: Julija krotka, lju-

bezniva, zaupljiva — Marietta svoje-glavna, trmasta, jezljiva... prizadela nama je mnogo žalosti in nevolje.«

»Gospod grof, to so slučajnosti, ne pa dokazi.«

»Nisem še vsega povedal, gospod Ravnik... Nadaljni dokaz je čas rojstva. Dva dni po rojstvu najinega prvega otroka se je narodila tudi onemu potepinu, ki ga imenujete Jošta, deklica — to mi je povedal gosp. župnik iz krstne knjige. Dalje, in to je najvažnejše, najin pravi otrok je nosil na životu neko posebno znamenje. Opazili smo takoj po rojstvu, da je imel na levi nogi dva prstka popolnoma zraščena. Pozneje pa na otroku, hočem reči na otroku, ki je bil zamenjan, nismo videli niti sledi kake prirojene napake.«

Lokarja je jelo dušiti. Čez nekaj časa se je oglasil, rekoč:

»To znamenje, oziroma to napako je imela resnično moja žena.«

Zopet je nastal molk; hudo, neusmiljeno je vršelo Lokarju v prsih.

»Vidite torej,« je pričel grof neakko zbadljivo, »da ste prisiljeni priznati, da je vaša žena moj otrok, ali pa rajši recite, če vam je bolj ljubo, da je potomkinja onega zloglasnega Jošta.«

»Jošta?« je siknil Lokar v divjem srdu, »morilca, požigalca, potepuha?«

»Ne bojte se, gosp. Ravnik! Trdno sem prepričan, da je vaša žena moja rodna hčerka. — Odkar mi je bila Lucina razodela to čudno skrivnost, mi ni dalo miru in pokoja, moral sem semkaj, da vidim svojega izgubljenega otroka. Upam, da bo njegova postava in podobnost jasneje pričala o resničnosti mojih besedi, kakor vsi drugi dokazi. Nemara bo čutilo to sorodstvo tudi njegovo srce, njegova kri... Hotel sem biti prvi, ki bo razodel mojemu otroku, da si odslej sme nadeti ime grofica Borghetti.«

»Grofica Borghetti! — Grofica Borghetti!« se je zdrznil z neko notranjo grozo mladi Lokar; zdelo se mu je, da tava po temi in ne najde izhoda iz nje.

»Zdaj tudi vidite, gospod Ravnik,« je nadaljeval grof, »da imam pravico, da ste dolžni seznaniti me s svojo ženo...«

»Moje žene ni doma,« je odgovoril Lokar v skrbah. Bilo mu je čimdalje huje.

»Če je ni, pa pride! Saj dovolite, da počakam?«

»Ne pride več...«

»Kako, da ne? Kaj hočete s tem reči? Moj Bog, saj menda ni umrla?«

»Ni umrla, pa sva se ločila!«

»Gospod Ravnik, vi govorite skrivnostno... Za Boga, kaj je z ženo, zakaj sta se ločila?«

»Ker ni poznala zvestobe!«

»O Bog — nezvesta? — Otrok moj...«

»Ne umevajte napak mojih besedi, gospod grof! — Niti sence madeža nisem opazil na njej, prepričan sem celo, da je bila poštena do dna duše; toda zakrivala je pred mano čudne skrivnosti, bila je nezaupljiva, molčeča kakor zid... Prikrivala jih je s tako trmo, da se je rajše ločila od mene, kakor da bi mi bila povedala.«

»Kake skrivnosti vendar?«

»Gospod grof, to je ravno skrivnost, da ne vem... Vem samo to, da mi je izmaknila hranilno knjižico, vredno štiristo kron in nekaj zlatih cekinov, ko sem bil z doma. Ako bi bila nesrečnica vsaj priznala, kam in kako je denar vporabila!«

»In vi trdite to žalitev resno?« je vprašal grof strašno ogorčen. Zavrelo je po starem plemenitniku ob Lokarjevih besedah in bil je kakor ubit.

»Ovadila se je sama za tatico!«

»Moj Bog!« je zdihnil grof, »navsezadnje še to! Moja hčerka — tatica! O, to je grozno! Seveda, prišlo je samo za-

tegadelj tako daleč, ker je bila vzgojena v nižjih slojih.«

»Gospod grof,« ga je prekinil Lokar globoko užaljen, »odkar stoji naša hiša, sta bili tod doma poštenost in zvestoba ... stali sta tako trdno kakor njeni zidovi ... Sicer pa svoje žene ne imenujem kar naravnost tatico; vzela je denar, pa ga je tudi vrnila. Zapustila mi je vso materino dedščino. Ni mi bilo do denarja, ali bolelo me je, da mi je tako trdovratno in sumljivo prikri-vala skrivnosti, morda celo nepoštenne ...«

»Zdi se mi, da niste ravnali pošteno in možato, ko ste samo zaradi malo utemeljene sumnje zapodili ženo iz hiše ... Obžalovali boste to krivico ...«

»Mir in medsebojno zaupanje v zakonu, čast hiše — vse to je bilo v nevarnosti vsled njenega neodkritega ravnanja. Pohujševali so se posli, govorila je cela soseska o naših razmerah, treba je bilo stvar naglo udušiti in s tem je povedano vse.«

Lokarjeve odločne besede so grofa spravile v nevoljo, naveličal se je nejasnosti in negotovosti ter je dejal:

»Nimam vzroka, da bi se še nadalje z vami prerekal. Samo to želim še izvedeti od vas, kod naj iščem svojo hčerko.«

»Ne vem nič natančnejšega, ker me ne briga ... Govorili so, da je odšla v Gorico ter našla po prizadevanju neke prijateljice službo gospodinje v obližju tega mesta. Več vam ne morem povedati.«

Grof se je poslovil. Ko je odhajal, je pripomnil:

»Hvala za pojasnila! Oprostite, če sem bil nadležen in vsiljiv ... Zdaj se nemudoma vrnem v Gorico; morda bo tam moje poizvedovanje imelo več uspeha. Z Bogom!«

Voznik je pognal, vranca sta šinila po holmu nizdol in kmalu je izginila grofovska kočija v dolini.

Naslednje dni je preživel Lokar v nepopisni razburjenosti. Tuintam se je polastilo njegovega srca nepremagljivo koprnjenje po ženi, ali takoj se je moralo umakniti užaljenemu ponosu in ključovalni upornosti. Teden dni je preteklo, odkar ga je bil posetil grof, in tedaj je Lokar prejel pismo, na čigar pečatu je bilo vtisnjeno ime grofa Borghetti. — Burno mu je utripalo srce, ko je odpiral pismo in čital:

»Blagorodnemu gospodu Francetu Ravniku, posestniku na Zlatem brdu. — Spoštovani gospod! Srečen sem, da Vam morem sporočiti preve-

selo vest, da sem našel svojo ljubljeno hčerko. Obenem Vam moram nakratko odkriti skrivnost, katero Vam je prikrivala moja hčerka in zaradi katere Vas je morala zapustiti. Ko ste preteklo pomlad odšli z doma, je izrabil to priliko znani Vam Jošt in je pregovoril Vašo ženo, da je njen pravi oče. Obljubil ji je, da ne bo nikomur izdal te skrivnosti, če mu plača petsto kron, da mu bo mogoče odpotovati v Ameriko. Žena se je zbala sramote, katero bi ji bil utegnil nakopati ta zlobnež in mu je ugodila, misleč, da reši s tem čast Vaše hiše. Vse drugo, kar se je zgodilo pozneje, Vam je znano. Kakor vidite, ji ne morete očitati niti najmanjše krivde ali nepoštenosti. — Kar se tiče Jošta, prosi moja hčerka, da ga pustite v miru. Pri sodnji bi morala nastopiti zoper tega človeka kot priča v prvi vrsti moja Marietta, kar bi bilo preveliko ponižanje za našo hišo. — S tem je ta zadeva končana. Stroške, ki ste jih imeli z vzgojo moje hčerke, dobite povrnjene prihodnjič. — Z odličnim spoštovanjem grof Borghetti.«

Ko je Lokar prečital grofovo pismo, ga je zbolelo in zazebló globoko v srcu. Žile na sencih in na čelu so mu

od hipa do hipa nabrekle in zopet upadle. »Ni mogoče, ni mogoče. O jaz nesrečnež!« je vzdihnil sam pri sebi od notranjega gorja in omahnil na klop strt in uničen. — Ta vražji Jošt in njegova brezmejna zloba. In žena, ki je morala od hiše, je nedolžna, čisto nedolžna... Še enkrat je preletel z očmi posamne vrstice. Niti pozdrava, niti prijazne besedice mu ne pošilja Tilka. Morda ne želi sploh ničesar več čuti o svojem možu, ali pa pričakuje, da se najprej poniža on, ki jo je zapodil od hiše. In slednjič ta prezirljiva obljuba o povrnitvi stroškov — ali ni to očitna žalitev? Mar misli gospoda, da se da ljubezen povrniti z zlatom? Če bi njegova žena tako nizkotno presojala možovo ljubezen in zvestobo, bi si navekomaj izbrisal njen spomin iz srca. Malo bi bila vredna njegova možatost, če bi jo moral ukloniti vsaki visokosti...

Dasiravno si je Lokar odslej v resnici prizadeval, da bi se otresel sleherne misli na svojo ženo, mu vendar njena podoba ni marala izginiti iz srca. Poizkušal je na vso moč, kako bi zatrl in udušil v sebi vsa nežnejša čuvstva do nje, toda njegov trud je bil zaman. Po stoinstokrat na dan se je je domislil in se mu je storilo milo pri srcu. Bil je sila radoveden, kako se poda njenemu

vitkemu stasu gosposka obleka. Često se mu je zbudilo v duši nepremagljivo kopnenje, vroča želja, naj bi se Tilka vrnila ter zopet postala njegova ljubeča žena. Temu hrepenenju se je vselej pridružilo upanje in tako je postal docela prepričan, da jo bo nekega dne ugledal pred seboj in jo popeljal v hišo. Kadar koli so se odprla hišna vrata, vselej mu je zatrepetalo srce v burnem pričakovanju, in menil je, da ne more biti nihče drugi kakor njegova Tilka. Toda upanje je bilo prazno, čakal je zaman. Minul je prvi, drugi teden, gospodinje Tilke ni bilo od nikoder. Lokarja je popadla jeza. Hudoval se je najprej nad Joštom, zagrizenim sovražnikom Lokarjeve hiše, ki je edini povzročil vso to nesrečo. Snoval je maščevalne naklepe, kako bi ga spravil sodnji v pest, kjer bi mu naložili pošteno kazen za njegovo sleparstvo in krivično izsiljevanje denarja. Toda ti načrti so mu ugajali le malo časa. Čutil je v sebi gnus in mržnjo do tega človeka, spoznal je, da bi za poštene ljudi ne bilo večje sramote, kakor če bi morali v njegovi družbi stopiti pred sodišče. In če bi prišle vse te nečedne spletkarije na dan? Škodoljeljni jeziki bi tedaj vkljub najjasnejšim dokazom ne nehali trditi, da je Tilka hči ubijalca in požigalca Jošta. Od

Jošta je prešel njegov srd na ženo. Ne-spametnost ženska, kako da je mogla verjeti prekanjenemu sleparju? Čemu ta nezaupljivost, da je prikrivala skrivnost celo svojemu možu? Toda pri takih mislih se mu je obenem obnovila v duši tudi tista žalostna in pretresljiva slika, ko je žena trepetala pred njim v neizogibni grozi, ko je obupajoča kriknila na ves glas svoje gorje in svojo notranjo bol — in tedaj se je ves njegov srd izpremenil v sočutje. Tako so valovila v duši nesrečnega moža dan za dnevom najrazličnejša čuvstva. Začetkom tretjega tedna, odkar je imel grofov obisk, pa se je javil poštni sel ter mu izročil denarno pismo. Lokar je naglo odslovil sela in s tresočimi koleno odšel v svojo izbo, kjer je odprl pošiljatev. Iz ovoja je zdrknilo na mizo osem tisočakov in listič, na katerega je grof z lastno roko napisal sledeče besede:

»Spoštovani gospod! — Kot povračilo za stroške, katere ste imeli pri vzgoji moje hčerke Mariette, Vam pošiljam osem tisoč kron. — Grof Borghetti.«

Tudi zdaj nobenega pozdrava od žene. Strahovito je grabilo Lokarja v duši; posinelo mu je lice, kakor bi bila izginila iz njega zadnja iskrica življe-

nja. Nekaj hipov je pomišljal ter ogledoval žalivno pismo, potem pa je obrnil listič ter napisal:

»Velerodni gospod! — Prejel sem poslano vsoto ter Vam jo vračam. Hvala Bogu, naša hiša doslej ni trpe-la pomanjkanja in zato lahko opravi brez Vaše podpore. Vsota, ki ste jo poslali kot povračilo za vzgojo svoje hčerke, je sicer precej visoka, ali pozabili ste, da nekaterih stvari ni mogoče poplačati z denarjem. — Vam vdani France Ravnik.«

Spravil je denar in listič v novo pismo in ga oddal na pošti. Posihdob je bil Lokar popolnoma izpremenjen človek. Velel je odnesti iz družinske sobe vse pohištvo, ki ga je spominjalo žene, in ga je vrgel med ničvredno šaro v podstrešju. Tilkinega imena ni smel nihče več izpregovoriti. Nikomur ni privoščil prijazne besedice, mrtvo in klaverno je pohajal po hiši in po polju, posli so se izogibali njegovim strogim pogledom in celo do sosedov ni več kazal tiste prijaznosti in zaupljivosti, ki je nekdanj vladala med njimi. Na videz se je zdelo, da se je utrdila ledena skorja okrog njegovega srca — toda globoko v njegovi notranjosti je žarelo in gorelo z močnejšo silo kakor kdaj poprej.

V.

V sijajni družabni sobani grofa Borghetti v Gorici je počivala na meh-kem žametnem divanu grofica Ma-rietta, nekdanja Lokarica. Od tistega časa, ko je prišla v očetovo palačo, se je morala nositi primerno svojemu stanu — gosposko. Da ste videli mlado go-spico v skrbno umerjeni, črnosvilnati obleki s čipkami, njeno zlato vratno ve-rižico s križcem, okrašenim z blestečimi biseri, svetli blesk, v katerem so odse-vali mnogoštevilni diamanti njenih uhanov in prstanov, bi ne bili verjeli, da je to nekdanja kmetica Tilka. Vse dragulje, vso zlatnino ji je pomeril oče sam, ki se ni mogel dovolj načuditi le-poti svojega otroka. Bil je to isti nakit, katerega je nekoč nosila njegova rajna žena. Tudi mladi grofici je ugajala iz-prememba, kajti često je stopila v kot pred zrcalo in z zadovoljstvom opazo-vala svojo podobo. Bila je zdaj videti dokaj nežnejšega lica in vitkejšega sta-sa kakor poprej. Opazil si na prvi hip, da nastopa grofica s tisto resnobo in plemenitostjo, ki je višjim krogom že prirojena. Pogrešal si samo rdečice, ki je bila nekoč razlita po njenih polnih licih in ki je pričala, da je ni bilo dru-

gega nego zdravje in življenje. Odkod vendar ta izpremembra? Njena sreča je popolna, neskalsena. Kako to, da gasne od dne do dne ogenj njenih oči, da blede čimdalje bolj njeno mlado lice, ko jo presrečni oče obsipa z vsemi darovi in dobrinami, kar jih premore njegova hiša, in bi ji najrajši z oči uganil vsako željo? — Ko je grof po veselem snidenju prvič ugledal svojo hčerko, se je skoraj prestrašil. Ni se mogel dovolj načuditi podobnosti svoje edinke z rajno gospo grofico. Ta nenavadna podobnost je bila grofu najtehtnejši dokaz, da je Marietta resnično njegov pravi otrok. Veseleje, katero je občutil oče, ko je imel zopet hčerko v hiši, je bilo tako veliko, da je mož postal skoraj otročji ter ni vedel, kako bi ji najbolje pokazal svojo ljubezen in naklonjenost. — Vkljub temu grof ni maral uslišati svoji hčerki dvoje želja. Odločno je zavrnil njeno prošnjo, da bi izplačal Joštu tistih štiri tisoč kron, katere mu je bila hči obljubila s prisego. Še bolj pa je bil nevoljen, ko mu je razodela svoje načrte, kako bi dosegla spravo in edinost s svojim možem. Tako naglo se vendar ne pozabi smrtno razžaljenje, katero je zakrivil predrzni kmet nad grofovsko hišo. Pride naj semkaj in naj ukloni tilnik — potem pridejo šele pogoji za spravo...

Grofica medtem ni niti slutila, da je poslal oče Lokarju drugo pismo in osem tisočakov za njeno vzgojo in da je Lokar vrnil denar in s tem grofa še občutnejše razžalil. Ni čuda, da je grof danes postal skoraj osoren, ko mu je hčerka vnovič pričela govoriti o medsebojnem zbližanju z možem.

»Marietta,« je dejal užaljen, »zdi se mi, da me zelo malo ljubiš, ko govoriš neprestano o drugem... Dvajset let in še dalj sem moral prebiti brez tebe — in zdaj, ko bi se rad veselil kratke družinske sreče, ti postajam že nadležen!«

»Oče, dragi oče,« je odgovorila preplašeno, »ne govori tako trdo! Ljubim te, srčno ljubim! Zadovoljna, presrečna sem, da imam zopet tebe, in te ne zapustim nikoli — nikdar več... Toda imam tudi druge dolžnosti, ki mi morajo biti svete... saj veš, da sem omožena!«

»Zdaj si ločena, ljubo dete, in to pomeni ravno toliko kakor prosta!«

»Vzrok najine ločitve je minul, odkar je skrivnost odkrita.«

»Ločitev traja tako dolgo, dokler ni sporazumljenja. On te je pognal od hiše, on naj te poprosi sprave! Sicer pa je njegovo hladno in brezбриžno vedenje do tebe lahko nov povod za trajno ločitev.«

»Ali se še vedno ni odzval tvojemu pismenemu obvestilu, ko si mu sporočil, kaj je bilo pravzaprav vzrok najine nesreče?«

»Ne,« je odvrnil grof; povedal je resnico. Kljub temu se mu je tresel glas, ko je izpregovoril to besedico. Hči je žalostno povsila glavico.

»Čuj, ti si grofica Borghetti,« je nadaljeval oče čez nekaj časa, »starega, plemenitega rodu! On, navaden kmet, ti je nakopal žalost in ponižanje! Menda ne boš zdaj lazila za njim ter poljubovala njegovih krivičnih rok...«

»Ne, nikoli! Poniža naj se in naj me prosi odpuščanja!« je odgovorila strastno. Razvnela se je in ženska kljubovalnost ji je švignila iz oči.

»Pametna beseda! Čez leto dni bo nemara krotek kakor jagnje in bo ponižno skakljal za teboj... Marietta, na zimo odideva v Italijo, videti moraš naš rojstni grad, videti širni svet in njegovo lepoto... Potovanje te poživi, razveseli ti srce...«

»Toda, oče,« je dejala grofica v skrbeh, »čaka me težka ura, ki bi jo najrajša prebila doma... Veš, da ne smem otroku vzeti očeta.«

»Jaz mu bom oče, Marietta!«

»Moj Bog, ali naj možu prikrijem?«

»Ni treba! — — Toda za kazen, ker te je tako sramotno pognal iz hiše, naj ne okusi sreče, da bi bil prvi nazvan z imenom oče... Ta čas naj mre od kesanja in koprnenja, in ko se vrneva na pomlad semkaj, bo krotek in vdan, da se boš čudila... Verjemi mi!«

Vesela in prešerna zadovoljnost je zasijala v očeh lepe grofice. Ljubeznivo je segla očetu v roko in odšla ob njegovi strani na cvetoči, rožnati vrt. —

Iz palače grofa Borghetti je dan na dan proti večeru zdrdrala bliščeča kočija, pred katero sta tekala dva prekrasna vranca. Meščani so postajali ter povpraševali drug drugega o nenavadno zali gospe, ki je sedela ob strani starega plemenitaša. Grofica Marietta je zrla v svet dostojanstveno in milostljivo kakor kaka vladarica; srce ji je prekipevalo od sreče, ko je videla kroginkrog toliko občudovanja, toliko tihe zavisti. Nekega dne — bilo je sredi oktobra — sta pridirjala iskra vranca s svojo sijajno vprego po glavni cesti mimo gostilne »Pri zvezdi«. Tedaj je v gostilniški sobi šinil neki človek bliskoma od mize in stekel proti oknu; kakor okamenel, ves trd od nepričakovanega iznenadenja, je spremljal mož z očmi gosposki voz, dokler ni zdrknil mimo vogala. Nato se je okrenil proti

natakarici in je vprašal s tresočim glasom:

»Kam pa se pelje ta gospoda?«

»O — to je grof Borghetti in njegova hčerka; ni še dolgo, odkar se je vrnila k očetu,« je odgovorila mladenka nekoliko začudeno. »Čez pol ure se navadno vračata po isti poti.« Tujec je umolknil, plačal in odšel ves razburjen iz gostilne. Pohajkoval je nekaj časa po cesti gorindol, slednjič pa je nameril svoje korake proti tisti strani, kamor je poprej izginila grofovska kočija. Mož ni bil nihče drugi nego France, mladi Lokar.

Ko je France došel malone iz mesta, je krenil isto pot nazaj. Že se je bližal znani gostilni, ko začuje iz daljave lahen paket konjskih kopit. Naglo se je ozrl, ali že sta šinila mimo njega: njegova žena in stari grof. Grofica je imela oči uprte na drugo stran ceste, zato ni opazila svojega moža. Toda vkljub temu se je zdelo Lokarju, da so obstale njene oči za hip na njem in da so ji pri tem lica močno pordela. Ni se mogel geniti z mesta, zastala mu je sapa in zenici sta se mu razširili, tako mu je vzkipelo srce, ko je videl mamljivo lepoto svoje Tilke. Svečano in mirno kakor kraljica je sedela ob očetovi strani in milosten smehljal ji

je igral na rožnatih ustnah. Zdaj jo je videl France na lastne oči v njenem novem stanu, videl v sijaju gosposkega razkošja, a zdaj je tudi spoznal jasneje kakor kdaj poprej, da loči njuna srca globok, nedosežen prepad. Ta dan se mu je še huje zajedla stara bôl v srce in potrť je stopal proti domu. — Po štirinajstih dnevih se je napotil vnovič v Gorico in tedaj ga je iznenadila bridka novica, da je odpotoval grof Borghetti s svojo hčerko v Italijo, kjer namerava prebiti celo zimo. Torej brez slovesa, brez najmanjšega obvestila! — To je bilo zanj dovolj jasno znamenje, da Tilka ničesar več ne želi od svojega moža. Ali naj torej ničesar več ne pričakuje od nje? Ali je izgubil vse pravice do svoje žene? — Odslej je živel Lokar še bolj osamljen in zapuščen; ogibal se je sosedov, posedal v izbi in se zatapljal v svojo nesrečo. Ob novem letu pa mu je došlo iz Italije pisemce, s katerim mu je grof naznanil, da je njegova hčerka, grofica Marietta, v mestu Florenci povila čvrstega dečka, kateremu so pri krstu nadeli grofovo ime: Lorenzo. Lokarja je zaskelilo v dnu duše; grenka solza mu je kanila na lice in dejal je v svoji žalosti:

»Moj otrok! Moj lastni otrok! Pa nima niti mojega imena . . . Vse bi bil

dal, samo da bi bil dobil svojega otroka!«

Šel je v mesto in je dolgo, dolgo govoril s sodnikom; toda na večer se je vračal še bolj žalosten, kakor je bil odšel z doma . . .

VI.

Pomlad se je zbudila v solnčni Goriški ter je odela hrib in dol s svojimi božjimi darovi. Polja in travnike, loze in dobrave, vse je ovenčala z bogatim cvetjem. Sveže in mlado življenje je klilo iz prebujenih tal, klilo iz drevja in grmičja, rajalo po gorkem ozračju. Tudi človeška srca so čutila veselo izpremembro in se radovala svojega pomlajenja. Samo k Lokarju na Zlato brdo ni dahnila pomlad, ni posijalo oživljajoče pomladno solnce. Tiho in potrto so opravljali posli svoja dela, dočim je gospodar po cele dneve predsedel v izbi in samoval v zastrtih oknih. Tupatam je namignil sosed sosedu, da na Lokarjevini ne more biti vse v redu, zlasti pri čmernem gospodarju, ki je pričel zadnji čas uprav samostansko življenje. O Lokarici pa so krožile po soseski najrazličnejše, deloma popolnoma si nasprotujoče govorice. Govorilo se je, da se je Tilka po-

ročila pred državnim uradnikom s tujim knezom ter nato odpotovala v Ameriko; da je našla bogato službo v neki ugledni rodbini ter odšla z gospodo vred v Italijo; da jo je nepoznan grof vzel za svojo hčerko, ker je bila zelo podobna njegovi lastni hčerki, in tako naprej brez konca in kraja. Bili so celo ljudje, ki so trdili popolnoma resno, da so jo videli v Gorici, ko se je vozila v družbi bogatega grofa, seveda gosposka in popolnoma izpremenjena. — Tako se je ugibalo semintja, dokler ni prišla čista resnica na dan; prišla pa je po potepuhu Joštu.

Odkar je bil grof našel svojo hčerko, je Jošt za nekaj tednov popolnoma izginil; nihče več ga ni omenil, nikomur ni bil v spotiko. Nemara mu je grofica Marietta naznanila, naj beži odtod, naj se ogiba njenega razkačenega očeta, ako se želi izogniti ječi. Pozneje se je izvedelo o njem samo to, da se je ta čas klatil po Kranjskem, kjer ga je njegov tatinski nagon zapeljal v novo hudobijo. Izmaknil je bil namreč v neki pekariji na Gorenjskem nad sto kron in je zato presedel sedem dolgih mesecev v zaporu. Tu se mu je nudila prilika kakor nalašč, da je koval nove, previdnejše načrte za bodočnost. — Ko ga je zopet obsevalo svo-

bodno solnce, je nestrpno pričakoval dneva, ko se grof povrne iz Italije. In ko je napočil zaželjeni dan, ko je zopet drdrala grofova kočija po goriških ulicah, se je mož ojunačil in je pogumno potrkal na vrata njegove palače. Posledica njegovega obiska so bili burni in hrupni prizori, ki so se vršili med gospodom grofom in sleparjem. Grof mu je grozil, žugal, pretil na vso moč, da ga neutegoma izroči orožnikom, ako se ne pobere pri tej priči iz hiše. Mislite, da je to možakarja kaj oplašilo? Kajpak! Zagrozil je grofu, da bo v malo dneh čulo celo mesto o njegovi nepoštenosti in njegovih temnih družinskih zadevah; da je grofica Marietta prelomila prisego, ker mu ne mara plačati tistih štiri tisoč kron, katere mu je bila obljubila, preden jo je povišal v grofovski stan; da ne bo častno za grofa, ako izve javnost, v kako nizkih razmerah se je vzgajala njegova edinka, in podobno. Tolika predrznost in nesramnost je grofu presedala do grla; jel je naposled razsajati in rohneti, da je odmevalo po vsej hiši. Končno so prihiteli služabniki, popadli Jošta za suknjič in ga rinili skozi vežo, dokler ni obležal na dvorišču. Jošt je divjal, kakor da je blazen, in se penil od skrnobe in togote. Že je imel be-

sede pripravljene, s katerimi bi bil oznanil širnemu svetu nečednosti grofovske hiše, pa si je premislil. Čutil je, da mu vsa njegova lisjaška narava ne bo pomagala iz zagate, ako pride v pest možem pravice. Tudi odkritje tajnosti, ki so bile javnosti še neznane, bi bilo zanj brez posebne koristi. Treba je bilo najti novih potov, bolj varnih in trdnih, preden si je upal vnovič na delo. Dolgo časa je ugibal semintja in malo da ni obupal nad svojimi načrti. Končno se mu je posvetila nova misel in bil je prepričan, da mu zdaj ne izpodleti. Zagrozil bo še Lokarju z odkritji in mu tako izsilil nekaj stotakov. In res, ne bodi len, odpravil se je na pōt. Že naslednjega dne je krevsal po hribčku, kjer je blestela vasica Zlato brdo, ter je krenil naravnost k Lokarju. S čudovito mirnim srcem je stopil v njegovo hišo in pozdravil tako zaupno in prijazno, kakor pozdravi otrok svojega dobrega botra. Lokar je moral stopiti nekoliko bližje, preden je spoznal vljudnega gosta. Samo dotlej je užival Jošt njegovo gostoljubnost, kajti v tem hipu je gospodarju pobledelo lice od notranjega srda in obenem je zagrmelo po sobi: »Kaj zopet stikaš tod, pritepenec?«

»Doslej sem delal krivico vaši hiši in vaši družini,« je odgovoril prekanjeni hinavec potuhnjeno, »in zato ne najdem pokoja . . . Kar venomer mi pravi notranji glas, da vas moram prositi odpuščanja . . . Ko bi bili nekoliko bolj zaupljivi, bi . . .«

»Zaupljiv? Ti vražja zloba,« je siknil gospodar, »kar naglo odtod, če ne . . .«

»Če vam prinašam novice o vaši ženi, me menda ne bodete podili,« si je slepar opomogel iz zadrege.

Lokar je osupnil. Tiha radost se mu je razlila na obličju in jel je dušiti svojo srditost. Pomišljal je nekaj trenotkov in rekel:

»Od capina in sleparja, kakor si ti, ne maram novic . . . Sicer pa, zloba grda, kaj te že zopet briga moja žena . . .?«

Jošt je ostal miren in je pripomnil kratko:

»Nekoliko me pa morda vendarle briga . . . Saj sem ravno jaz — ali pravzaprav moja rajnica — tisti, ki vam je naklonil tako neprecenljivo srečo.«

»Katero srečo?« je završelo iz Lokarja.

»Ali mar ni sreča, da ste brez truda in boja dobili ženo plemenitega rodu? Kako ste vendar čudni . . .«

»Pasja duša, še eno besedico zini v moji hiši, pa ti izbijem hudobne čeljusti,« se je zagnal vanj razžaljeni Lokar. Popadla ga je jeza in malo, da ga ni treščil ob tla.

»Kako to, da se sramujete tako imenitne gospe?« je dejal Jošt in se umikal kakor mačka proti vratom. »Seveda ni bilo vse pošteno, ali plemstvu ostane vkljub temu čast, zlasti če tiči do grla v denarju . . . Ni mogoče, da bi vam izpodleteli ti krasni načrti . . .«

»Kaj si rekel? Sicer pa, moje potrpljenje je minulo . . . Vun, alo . . .!« Jošt je odskočil za korak, toda delal se je krotkega in je pripomnil: »Čudno! Nisem pričakoval tolike nehvaležnosti . . . Vi bi, kakor vidim, najrajši vso stvar prikrili. E, pa ne bo šlo . . .«

»Samo besedico mi zini . . . Bom videl . . .«

»Aha, Lokar, zdaj imamo ptička . . .,« je dejal slepar zmagoslavno, »da bo mir besedi: tisoč kron, ali pa bo še nocoj cela dolina govorila o vas in o vaši plemeniti gospe . . . Ste umele . . .?«

Lokarja je zdaj resnično minilo potrpljenje. Zgrabil je nesramneža za vrat, ga neusmiljeno privil k tlom in ga vlekel kot razdraženega psička na

dvorišče ter ga odtod pahnil na — gnojišče.

Skoraj eno minuto je ležal Jošt nepremično na tem nenavadnem ležišču, potem pa se je pobral kvišku, srdito zažugal s pestmi proti hiši, pokazal svoje ogorčenje z novo kopico psovk in pretenj in počasoma izginil v dolini. Kakor blisk se je še istega dne razširila vest o čudnih skrivnostih Lokarjeve hiše po vsem Zlatem brdu, hitela je od hiše do hiše, od vasi do vasi, kakor hiti neukrotljivi požar, kadar ga nosijo brza krila ugodnega vetra. Cesar se je Lokar najbolj bal, se je zdaj uresničilo: ljudstvo ni verjelo, da je Tilka plemenitega rodu. Ubijalec Jošt, njegova hčerka Tilka in osramočeni Lokar — o tem se je modrovalo in ugrabalo na vseh oglih in cestah, kjerkoli je naletel znanec znanca. Tako poniževalnemu obrekovanju je Lokar naredil nagel konec. Sklenil je, naj sodna oblast reši čast njegove hiše in pojasni resnico ter naj obenem zlobni zavisti zaveže obrekljivi jezik. Ovadil je Jošta, da je s svojimi hudobnimi nakanami razdril in zagrenil njegovo družinsko življenje, da je izsiljeval z grožnjami od njegove žene denar in je slednjič poizkusil svoja sleparstva na njem samem. Težek kamen se mu je odvalil od

srca, ko je izročil svoje skrivnosti mestnemu sodniku. Četudi ni maral priznati v srcu, je vendar čutil dovolj jasno, da ga ni prisilila do tega strogega nastopa samo skrb za lastno čast in poštenje, ampak še neki globlji vzrok. Pri sodni obravnavi bo morala pričati tudi njegova žena Tilka. Bil je trdno uverjen, da se mu pri tej priliki ne bo mogla kar tako izmuzniti izpred oči, in to je zbudilo v njegovem srcu nove nade.

VII.

Obtoženec Jošt ni prizadel sodnikom posebne preglavice. Dokazi, katere so navedle zoper njega poklicane priče, so bili tako trdni in jasni, da so bili vsi njegovi zvijačni poizkusi zaman, s katerimi bi bil rad utajil ali olepšal svoje zločine. Priznal je končno vse, kar mu je čital sodnik iz obtožnice. Hkrati se je hotel maščevati nad svojimi sovražniki in jim nakopati za slovo zadnjo sramoto, poslednje ponižanje. Jel je govoriti o svojih dogodljajih in spletkah na dolgo in široko, zlasti pa je poudarjal krivo prisego gospe grofice, sirovo ravnanje, ki ga je moral prestati v grofovi palači, neusmiljeno trpinčenje, ki ga je doletelo pri Lokarju in druge dogodke, s katerimi je ho-

tel osramotiti svoje nasprotnike. Glavne priče, Lucine Tramonti, ki bi bila morala najprej pričati pred sodnim stolom, ni bilo od nikoder. Zapustila je že pred tremi tedni Gorico in se odpravila domov; semkaj ji je grofica Marietta poslala potnino in tako je žena pobegnila v Italijo. Jošt je prejel to pot deset let težke ječe. Nadejal se je precej, ali toliko vseeno ni bil pričakoval. Ko je čul razsodbo, je zaškrtal z zobmi in se zvijal od same togote. Za grofa Borghettija in Lokarja pa je bil ta izid le slabo zadoščenje; podrobna dokazovanja posamnih prič so pojasnila njune družinske tajnosti do zadnje pičice ter zbudila čezinčez velikanško radovednost in zanimanje. Nekaj dni po teh dogodkih si čul govoriti na vseh plateh, po mestu in vaseh, samo o prečudnih družinskih vezeh gospoda grofa in Lokarja. Slednji je bil tudi zategadelj poparjen, ker mu je izpodletela še neka druga nakana. Njegova žena, grofica Marietta, je prav ta čas obolela in se tako izognila javnemu pričanju. Nista se sešla pred sodiščem in s tem je možu splavalo zadnje upanje po vodi. Zlovoljen in razdražen se je vrnil domov ter se ondi vnovič prepustil svoji neizogibni in neutolažljivi nesreči. — Preteklo je osem dni in te-

daj je dozorel v njegovi duši poslednji sklep, poslednji poizkus: terjati zadnjo pravico — videti vsaj svojega otroka.

V praznični obleki je prišel v Gorico in je neutegoma krenil v grofovo palačo. Toda ko je došel do praga, so mu zadrgetala kolena. Vrh belih marmornatih stopnic se je prikazal služabnik ter vprašal kmeta, stoječega v veži:

»Želite, gospod?«

»Na kratek pomenek h gospodu grofu bi prosil . . .« je odvrnil Lokar.

»Potem pa morate priti drugič. Gospod je z doma, šel je po opravkih v Italijo.«

Zdaj se je Lokar ojunačil. Te osorne, odganjajoče besede so na mah podžgale strast njegove neupogljive kljubovalnosti. Temna rdečica mu je zalila lice in nekaj hipov je stal neodločen. Potem pa je vprašal:

»Ali je gospa grofica doma?«

»Dà. — Toda gospa ne sprejema obiskov,« je odgovoril služabnik ter pogledal tujca nezaupljivo od strani in ga skrbno premeril od nog do glave.

»Sporočite grofici,« je ukazal Lokar po kratkem premišljevanju, »da je prišel njen mož, ki želi govoriti z njo v važni zadevi.«

Služabnik se je še vedno obotavljal in ni hotel naznaniti posetnika.

Toda njegove nezaupljivosti je bilo naglo konec. Kmet mu je zapovedal še enkrat strogo in oblastno:

»Menda se žena ne bo sramovala svojega moža? Nisem prišel, da bi tu pohajkoval in čakal milosti; mudi se mi in zato zahtevam, da me nemudoma naznanite...«

Razjarjen nad temi predrznimi besedami je služabnik kmetu pokazal hrbet ter izginil na hodniku. Dolgo časa ga ni bilo od nikoder. Ko se je zopet vrnil, je bil videti dokaj prijaznejši in je peljal tujca v sobo na levi strani stopnic ter mu velel počakati. Soba je bila majhna, pa bogato opremljena. Okrogla miza je bila pregrnjena s krasnim prtom iz temnordečega damasta, kroginkrog mize so stali mehki blazinasti sedeži. Na desni steni sta viseli dve prelepi sliki, na levi veliko zrcalo v srebrnem okviru. Skozi visoka, svetla okna, ki so bila napol zagrnjena s težkimi zastirali, se je videlo na vrt, kjer so se vile in križale bele stezice med pisanimi cvetličnimi gredami in bujnimi nasadi. Sobna tla so bila pogrnjena z mehкими in debelimi prostiračami. Lokar se je oprl z obema rokama na naslonjač ter je stoje premotrival to gosposko razkošje. Burno mu je bilo srce in čutil je v sebi tak notranji ne-

mir, da mu ni bilo mogoče jasno misliti. Čakal je četrť ure, čakal pol ure, ali žene ni hotelo biti. Jezno si je grizel ustnice in od časa do časa ga je izpreletelo kakor mrzlica po udih. Tedaj je zašumelo zunaj, čul je, kako so se vrata nalahno odprla, in ko se je ozrl, je stala pred njim njegova žena grofica Marietta. Nosila je črno svilen obleko in bel ovratnik z nežno nabranimi čipkami, krog vratu pa se ji je lesketala zlata verižica z bliščečim križcem. Lica so ji podrhtevala v trenutni rdečici in so se zdela kakor napol obledela roža, v kateri je prezgodaj jelo umirati življenje. Lokar se je čutil tujega, kakor bi jo zdaj videl prvič v svojem življenju, čutil je brezdanji prepad, ki loči njega, kmeta, od te gospe. Nemo mu je namignila in ponudila sedež. Tako sta sedela drug pred drugim in si zrla molče v obličje. Toda on ni mogel prenesti ognja njenih črnih, žarečih oči in je povetil svoje trepalnice proti tlom kakor sramežljiv otrok, kadar govori s tujcem. Oba sta čakala, kdo bo rekel prvo besedico. Po dolgem in mučnem molku je dejala žena hladno, a plemenito:

»Prišla sem zaradi tiste važne zadeve, kakor se mi je naznanilo . . .«

Ta glas je bil možu tuj in ženine hladne, skoro mrtve besede so ga mo-

čno užalile. Takoj je začutil v sebi stari ponos, tako da je odgovoril trpko:

»In jaz sem prišel, da terjam poslednjič svoje pravice. Vsaj teh mi ne boš kratila ... Oprosti, da te tikam ...«

Grofica se je delala kakor da ni čula zadnjih besedi, in je dejala z isto hiadnostjo kakor poprej:

»Svoje pravice? — Mislila sem, da si tedaj dovolj natančno videl svoje pravice, ko si zahteval ločitev ... Tako, nemara si tedaj kaj pozabil ...«

»Tilka!« je zahripal mož užaljen; temna bliskavica mu je švigala z oči ...

»Ime mi je Marietta, čemu bi se delal nevednega ... Moje pravo ime in pokolenje je dokazala gosposka, ti sam si tako hotel, ko si se trudil krog sodnikov ...«

»Torej bi mi rada še bolj zagrenila ono zoprno tožbo zoper Jošta? — O, Tilka ...«

»Marietta, prosim!«

»No, pa grofica Marietta!« je dejal prisiljeno. »Veš, da se ne tožarim rad, ali če je sila ...«

»Prava sila! Radovedna sem, čemu je bilo treba še te sramote ...«

»Moja čast in tvoja čast sta bili v nevarnosti.«

»Moja čast?«

»Dà, grofica Marietta. — Oni potepin je oznanil širnemu svetu vse, kar je vedel, in še več. Verjel mu seveda ni nihče in splošno se je širilo prepričanje, da si njegova hčerka.«

»Za svojo čast lahko skrbim sama pa moj oče . . . Čemu se vtikaš, ko te ne briga?«

»Ali bi mar tebi ne presedalo tako obrekovanje, kakršno sem moral prenašati jaz? Sram me je bilo imeti Joštovo hčerko za ženo, povsod so kazali s prstom za menoj,« je odvrnil Lokar.

»Saj nisem več tvoja žena . . . že zdavnaj sva ločena.«

»Toda zakonska vez, ki naju je družila, traja dalje in jaz bi bil ostal vkljub temu zet tega vražjega človeka. Tega ponižanja bi ne bil pretrpel — za ves svet ne!«

Na Tilkino obličje je legla mrka senca nevolje. Nekaj časa je žena pomišljala, potem pa dejala:

»Zdaj šele vidim, da sem ravnala prav, ko sem ti tako stanovitno prikri-vala skrivnost. — Ko bi ti bila takoj povedala, kar mi je takrat v gozdu n-lagal Jošt, bi me bil morda nekaj dni poprej pognal od hiše . . . Zdaj že sam priznavaš mojo nedolžnost . . .«

»Odkritosrčnost mora vladati med možem in ženo,« je odgovoril grenko.

»Pa zaupljivost! Ali te nisem našla pri tebi in zato je nesreča trajala tako dolgo. O Bog, koliko sem trpela . . .«

Kaj je bilo to? Ali ni zazvenela iz teh besedi pritajena ljubezen, hrepenenje po izgubljeni sreči, zaželjena sprava?

Lokarja je spreletela sladka groza in malo, da ji ni segel v roko ter jo prosil sprave in odpuščenja. Toda ko je ugledal vnovič njeno resno obličje, njeno gosposko obleko in njeno sijajno razkošje, mu ni hotela beseda iz grla. Prevelika je bila stanovska razlika, ki ju je zdaj ločila, preglobok prepad, da bi se vrnila drug k drugemu. Zato je rajši umolknil in mislil o svoji nesreči, ki mu je zdaj kakor mračen obup čimdalje trdneje oklepala srce. Slednjič je žena prekinila molk, rekoč:

»Sicer pa čemu spravljati na dan staro povest? Kar je bilo, je bilo in že zdavnaj sem se otresla vseh neprijetnih spominov . . . Zares ne vem, čemu si pravzaprav prišel semkaj in katere so tiste pravice, ki jih terjaš . . .«

»Dà, svete pravice so!« je odgovoril Lokar odločno.

»Saj pravim, da sva se o vsem že pobotala ob ločitvi.«

»Če nimam druge pravice, imam vsaj pravico do svojega otroka ...« je dejal mož skoraj srdito.

»Kako to?« se je začudila grofica, neljubo presenečena. »Bila sem uverjena, da si se odpovedal tudi tej pravici!«

»Rad bi vedel, kdaj in kako! Ta bi bila lepa! Da sploh moreš misliti kaj takega!«

»Opozorila sem te tedaj med drugim tudi na to, pa ti še mar ni bilo ... To se pravi odpovedati ...«

»Odpovedati?« je zagrmel mož, »nikdar in nikoli!«

»Nemara boš zopet prišel s tožarenjem ... Naš zagovornik je dejal, da je otrok moj in nima nihče pravice do njega. Moj oče ga ljubi kakor svojega in ga ne izroči nikomur.«

Lokar je ježno stisnil ustnice in pobledel. Uvidel je, da z grdo ne opravi ničesar in je zato rekel dokaj prijazneje:

»Tilka — grofica Marietta — ti živiš tukaj v sreči in veselju, imaš očeta, imaš dete. Jaz pa životarim žalosten, osamljen in zapuščen in nimam na vsem božjem svetu sorodne duše ... Saj ne terjam otroka za vselej, dosti mi je, da ga vidim le enkrat, da ga le en-

krat držim v naročju... Te tolažbe mi pač ne boš odbila.«

Na Tilkinih očeh in ustnah je zasijala vesela, zmagoslavna zadovoljnost. Delala se je še zmerom resno in je odgovorila milostno:

»Ne, tako kruta nočem biti! Če že ne moreš prestatu brez otroka, ti ga prinese služkinja semkaj, da se ga nagledaš. Potem mi ga zopet pošlješ nazaj. — Srečno!«

Žena se je dvignila in odhajala proti vratom. Ko je stopila na prag, je planil Lokar kvišku in viknil proseče:

»Tilka — Marietta — prosim te, prinesi mi rajša sama dete... Pred tujo osebo bi se sramoval in bi se ne upal otročiča iz srca pobožati...« Prosil je tako udano in ljubeče, a vendar tako resno.

Grofica se je ozrla in stopila korak proti mizi. Nato je nekaj hipov pomišljala in rekla naposled z drhtečim glasom:

»Naj bo! Pojdi z menoj!«

Peljala ga je po marmornatih stopnicah in širokem, mehko pregrnjenem hodniku. Na koncu hodnika je odprla vrata in stopila sta v majhno, dehtečo sobico, ki je bila opremljena z bogatim in blestečim pohištvo. Lokar je spo-

znal, da se nahaja v sobi svoje žene. Zdrznil se je natihoma ob tolikem blešku in razkošju, kakoršnega še ni videl v svojem življenju. Grofica mu je ponudila mehek naslonjač ter je izginila skozi srednja vrata v drugo sobo. Lokar je moral zopet čakati, njegovo razburjenje je rastlo od minute do minute. Tedaj je zašumelo v drugi sobi svilnato krilo, bližali so se lahni koraki in med vrati se je prikazala grofica z višnjevo blazino v naročju. Stopila je bližje, položila blazino na mizo in rekla možu, opazivša napeto pričakovanje:

»Tukaj je otrok, pa se ga naglej!«

Mož je šinil kvišku in nekaj časa nemo strmел v zalega dečka. Tako nežnega in tako čudovito ljubkega otročiča še ni videl svoje žive dni. Oh, ti plavi, svilnati kodrčki, te velike, rjave oči, kakor bi zrla iz njih nebesa . . . Počasi se je sklonil do deteta in ga vroče poljubil na čelo. Deček pri tem ni kazal niti najmanjše bojazljivosti; začel se je srčno smejati in je razposajeno božal s svojima ročicama očeta po obrazu. Nemara se mu je zdelo, da ima pred seboj dedka.

»O otrok, moj srčkani sinko!« je zahrpal mož in položil svojo glavo na njegove nežne prsi in bridko zaplakal.

Žena se je obrnila stran, stopila k oknu in se ozrla po vrtu. Otroku pa ni bilo po volji, da ga je mati zapustila, in je začel jokati na vse grlo. Mati se je vrnila in dejala nenavadno ljubeznjivo:

»Toži se mu, nebogljenčku — sicer bi ne jokal. Čakaj, da ga nesem spat in ga potolažim! Potem ga boš lahko pogledal še enkrat!«

Mož je zopet poljubil dečka na čelo in lice ter ga naglo pokrižal s svetim križem na čelu, ustnah in prsih. Pri tem se je dotaknila njegova roka ženinine roke. Čutil je, kako je zatrepetala žena in kako je njemu samemu šinila kri v lica in senca. Žena je odnesla otroka in Lokar je moral zopet čakati dalj kakor četrť ure. Ko se je vrnila, je sedel mož ob miznem vogalu in si z dlanjo zakrival obličje. Zdelo se je, da čaka grofica njegove besede, toda ko je mož le molčal in se ni ganil z mesta, je sedla tik njega in se ozrla nanj, rekoč:

»Lokar!«

Kakor bi ga bil pičil gad, tako je planil mož pokonci pri tej besedi. »Lokarja« ga je imenovala — svojega moža! Niti slutila ni, kako ga je zaskalelo v srcu tako nazivanje. Kakor bi imela pred seboj tujca, o katerem ne vé odkod in kaj.

»Lokar!« je rekla žena vnovič.

»Tilka«, je prošil mož, »Marietta, oh, ne imenuj me več tako!«

»Kako vendar? Saj ne vem drugače . . .«

»Tako, kakor si me imenovala in klicala nekdanj!«

»Veš, da ne morem, dokler so najine stvari tako zasukane . . . Ko bi ne bil tako neusmiljeno porušil vezi, ki so nekdanj družile najina srca v zadovoljstvu in sreči, bi bilo še zdaj vse dobro . . .«

»Da, vem, da sem kriv sam in moja zaslepljenost; ali tega ne veš, kako me je to bolelo, koliko sem ta čas pretrpel zaradi tebe.«

»Misliš, da sem bila jaz vesela in srečna, če si bil ti nesrečen . . .?«

Tu sta zopet oba umolknila. Mož je zrl vanjo s prosečimi očmi, žena pa je povabila trepalnice in vrtila prstan, ki ga je še vedno nosila na roki. Nato je rekla prisiljeno:

»Prav posebno nesrečnega se nisi mogel čutiti, ko si se tako pozno spomnil mene.«

»Ti me žališ, Tilka! Niti za trenutek nisem nate pozabil, noč in dan si bila edina moja misel!« je zatrjeval mož slovesno.

»Jaz nisem nikoli tega opazila! Dalj kakor leto živiva ločena, pa čujem danes šele prvič o tebi.«

»Tilka, nisem si upal semkaj!«

»Ni res! Tvoj nesrečni ponos ti ni pustil.«

»Saj ne tajim, da me tvoje zaničevanje in preziranje ni bolelo.«

»A tako? Čakal si, da bi bila prišla prosit tvoje milosti kakor skesana grešnica.«

»Jaz bi bil prišel sam prosit, če bi me bila ti tuptam vsaj po strani milostno pogledala.«

»Kdaj pa naj bi bila storila to, ko se danes vidiva šele prvič?«

»Dobro se spominjaš, ko si se lansko jesen z očetom peljala mimo gostilne »Pri zvezdi«. Vse ljudi si prijazno pozdravljala, le ko si ugledala mene, si se naglo ozrla stran in se pomilovalno nasmehnila.«

»Tu si se pa pošteno varal. Verjemi mi, da te sploh opazila nisem.«

»Tako? Še opazila ne? In mene je ta dogodek tako potrl, da sem trpel zaradi njega tedne in tedne . . . Kaj pa tisto pismo in denar?«

»Kakšno pismo? Kateri denar?«

»Tvoj oče mi je pisal nekaj pisem, ki so bila zame žaljiva — o tebi ni bilo

v njih niti pozdrava, niti najmanjše besedice.«

»Jaz ne vem ničesar o kakih pismih, nisem jih ne pisala, ne čitala. Oče je bil po pravici nekoliko nevoljen, menda mu tega ne boš tako hudo zameril.«

»Toda to še ni bilo najhujše. Poslal mi je osem tisočakov za tvojo vzgojo v naši hiši, meneč, da se vse lahko poplača z denarjem. Kakor ti je znano, sem jih takoj vrnil. Ne maram takega denarja, dasiravno sem navaden kmet.«

»Tudi o tem mi oče niti besedice ni omenil,« je trdila grofica v zadregi; poznalo se ji je, da jo je sram tega očetovega ravnanja. »Moj Bog, veš, da bi ne bila dovolila, če bi bila vedela . . . Hudo mi dê, da se je kaj takega zgodilo.«

Lokar je bil popolnoma presenečen. Milo se mu je storilo pri srcu, da je tako napak sodil o svoji ženi. Že je bil pripravljen, da bi jo prosil odpuščenja, ali tedaj mu je šinila nova misel v glavo.

»In ko je prišel moj otrok na svet, sem prejel samo kratko in hladno naznanilo, kakršno se pošilja napol tujim ljudem. Nobene besede ne o tebi, ne o otroku, kakor bi mi ne smelo biti nič

mar! Take sreče ob rojstvu prvega otroka bi ne privoščil niti najhujšemu sovražniku!»

Zopet sta zalili sram in rdečica grofičino obličje. Dokaj časa ni mogla dobiti primerne besede, slednjič je odgovorila boječe:

»Seveda, ko sem morala vse dopisovanje prepustiti očetu. Stari mož je vsled svojih bridkih izkušenj precej nezaupljiv in me čuva z neko ljubosumno ljubeznijo; napram tujcem ali manj poznanim je tupatam res nekoliko osoren, dasiravno želi v srcu vsakemu najbolje. — Prosim te, ne gnevaj se zaradi tega . . . Prav rada bi poravnala krivico, ki ti jo je storil, in ti zato dajem nekako zadoščenje. Če ti je drago, lahko vzameš otroka.«

»Katerega otroka?« je vprašal mož presenečen in prestrašen. Zadelo ga je kakor strela z jasnega neba.

»I katerega? Svojega!«

»Tilka, ali se šališ, ali je resnica?«

»Kaj se bom šalila, če ti pa rečem! Premislila sem, le vzemi ga!«

Molče je mož strmel vanjo in še vedno ni mogel verjeti. Toda obenem se mu je stemnilo obličje in vprašal je nekoliko nevoljno:

»Torej ne maraš otroka, Tilka? Kako da ga nimaš več rada?«

»Saj ga imam rada,« je odvrnila, »bolj kakor svoje življenje. Smiliš se mi, ker si tako osamljen, in imaš tudi nekaj pravice do njega.«

Govorila je mehko, ljubeznjivo — spravljivo . . .

»Tilka,« je odgovoril mož ginjen, »te žrtve ti nočem nalagati. Zadovoljen bom, če bom smel otroka tuintam samo videti in če mi ne boš zapirala vrat, kadar bom prišel.«

»Torej nočeš ničesar od mene? Mislila sem, kako boš vesel moje ponudbe.«

»Samo nekaj bi te prosil, če bi bilo mogoče — da mi vse odpustiš. Drugega si ne želim. O Tilka . . . !«

Zdrsnil je prednjo na kolena in z obema rokama stisnil njeno desnico. Grofica ga je lahno potegnila kvišku in Lokar je čutil, kako je pri tem trepetala njena gorka desnica.

»Ali torej res nočeš otroka?« je vprašala iznova in se skušala pomiriti.

»Iz srca rad — Bog mi je priča! Ali kaj boš revica počela brez njega? Smilil bi se mi črviček, ki bi pri meni ne imel matere in bi ga morale dekile pitati.«

Tilka mu je nežno pogledala v oči in je odgovorila z izpremenjenim glasom:

»France, kaj pa če bi še mati šla z njim?«

»Kaj si rekla, Tilka?« je zahripal mož in si otrl solzo.

»Če bi šla z otrokom domov, na Lokarjevino?«

»Na posete, misliš?«

»Ne, France, da ostanem pri tebi — kot žena!«

Mož je strmel kakor okamenel. Ni si upal verjeti, da je prav umel njene besede. Pa saj so ga zrle njene oči tako zvesto in ljubeče. Najrajši bi jo bil objel krog vratu in goreče poljubil, toda oplašila ga je njena vzvišena, očarujoča postava in ostal je nepremično na svojem mestu. Tedaj se je sklonila žena k njemu, ga lahko objela krog rame in ga nežno in iskreno poljubila. Le napol je čul njene proseče besede:

»France, odpustiva drug drugemu! Naj bo odslej vse pozabljeno!«

Segla mu je v roko in zdaj sta si v svoji prekipevajoči ljubezni vedela toliko povedati, da ni hotelo zmanjkati sladkih besedi, da so jima vrele iz srca, kakor vre studenčnica iz neusahljivega vrelca. Slednjič ga je vprašala žena kar naravnost:

»France, kdaj pojdeva domov?«

»Kadar hočeš, dušica, danes, jutri . . . kar reci . . .! Ne, ne, poprej ti

moram doma pripraviti, da boš sprejeta, kakor se zate spodobi!»

»Srček, čemu to?« je ljubkovala žena, »saj ne potrebujem drugega kakor tvoje ljubezni . . .«

»Tilka,« je odgovoril presrečni mož v skrbeh, »pozabila si, da je tudi mož navaden kmet in da si ti visokega rodu — grofica.«

»Da sem le tvoja žena, to mi je najljubša čast . . .«

»Ali kaj bo z očetom? Za Boga, kaj bo dejal na to?« ga je zaskrbelo vnovič.

»I kaj bo dejal? Moja sreča je njegova sreča . . . Ljubi me tako iskreno, da mi ne bo odbil nobene prošnje. Sicer sva pa že zdavnaj dogovorjena, kaj bi bilo potem, če bi me ti prišel iskat.«

»Kaj? Govori, prosim . . . !«

»Postavil bo na Zlatem brdu poleg tvoje domačije vilo ali gradič, kjer bomo bivali skupaj v miru in sreči. Seveda bova še vseeno lahko gospodarila kakor poprej.«

»Ni mogoče! Kar misliti si ne upam o tem, Tilka . . . Oh, kako si dobra in skrbna! Zdi se mi, kakor bi bil začaran pastir, ki ga je lepa kraljčina povišala v svoj plemeniti stan . . . Kako naj ti povrnem tvojo ljubezen? Vdan ti bom vse žive dni kakor pokoren hlapec . . .«

Sklonil se je ponižno pred njo ter skušal ujeti njeno desnico, da bi jo poljubil. Toda žena mu jo je odtegnila in pripomnila resno:

»France, tudi zdaj naj ne bo med nama nobene razlike. Kakor sva si bila poprej, tako ostaneva v bodoče . . .«

Nato je vstala od mize, ga lahko poljubila na čelo ter smuknila iz sobe. Topot se je vrnila takoj — prinesla je dete in ga položila možu v naročje. Iz oči ji je žarela tiha in blažena materinska sreča. France je vzel dete in ga dolgo, dolgo ljubkoval, božal in poljubljal . . .

Popotnik, ki je prišel čez leto dni po dolini mimo Zlatega brda, je ugle dal na griču poleg Lokarjevega doma nov, ponosen gradič, ki se je videl daleč naokoli. V njem je stanovalo troje srečnih ljudi in dvoje nedolžnih angelčkov. Prvi je bil star šele poldrugo leto, a je že čul, če si zaklical njegovo ime: Lorenzo — drugega pa so pred kratkim prinesli božji krilatci na zemljo in mu je bilo ime Francek.

Katoliška Bukvarna v Ljubljani.

Zabavno in pripovedno berilo.

Povesti slovenskemu ljudstvu v pouk in zabavo.

Andrej Kalan. Nova zbirka. I. zvezek. K — 80.

Zbirka pravih biserov za ljudstvo. Zanimiva in poučna je zlasti pripovedna slika: „Iz bolezni alkoholnega norca“, dalje obsega sledeče povesti: Oče in sin. — Berač s stopnjic pri sv. Roku. — Kovač iz Antwerpna. — Vojakov rejenec. — Pokora. — V snegu.

Vojska na Daljnem Vzhodu. Dr. Evg. Lampe.

K 4·80, vezano K 6·—.

Ta obširna zgodovina rusko-japonske vojske je vsled svoje živahnosti, premnogih lepo izvršenih slik in natančnega opisovanja modernih bojnih sredstev izredno poučna in zanimiva.

Zadnji dnevi Jeruzalema. (Lucij Flav.) J. Spillmann. J. D. Zgodovinski roman. 2 dela. K 3·80, vezano K 5·40.

Ta najlepša in najobširnejša Spillmannova povest se vrši v prvem začetku krščanstva, samo nekaj let po Kristusovi smrti. V njej srečamo več oseb, ki so nam znane že iz svetopisemskih zgodb in so bile več ali manj udeležene ob Gospodovem trpljenju in smrti. — Povest se konča z razdejanjem jeruzalemskega tempeljna, te v tedanjem času najslovitejše in najkrasnejše stavbe, ki je bila razdejana, četudi jo je zmagovalec, rimski poveljnik Tit, sam hotel ohraniti. Da so se izpolnile besede Gospodove je bila porušena, da ni ostal niti kamen na kamenu.

Ben-Hur. Ludovik Wallace. — Podravski. Roman iz časov Kristusovih. Vezano K 4·50.

Katoliška Bukvarna v Ljubljani.

Quo vadis? Roman iz časov Kristusovih. Spisal H. Sienkiewicz. Cena za vezan izvod K 5·50.

Vstaja Škenderbegova. Zgodovinska povest. K —60, trdo vezano K —80.

Prihajač. Dr. Fran Detela. Povest. K —90, vezano K 1·70.

Splošno priljubljeni ljudski pisatelj nam tu slika v krasni povesti življenje na kmetih z vso svojo resnobo in težavami ter nam predočuje ljudstvo resnično tako, kakršno je.

Skrivnosti srca. Novele. Francoski spisal Paul Bourget, poslovenil A. Kalan. K 1·20, trdo vezano K 1·40.

Malo življenje. Dr. Fran Detela. Povest. K 1—, vezano K 1·90.

Kmečka povest, ki posega do dna v življenje slovenskega ljudstva ter se zlasti odlikuje po živo in resnično slikanih domačih značajih.

Zadnja kmečka vojska. Avg. Šenoa. Zgodovinska povest iz leta 1573. K 1·60, vezano K 2·60.

To je res zlata knjiga kmečkega ljudstva. Slavni pisatelj nam popisuje, kako je nastal kmečki punt in kako so se naši očaki, na čelu jim kmečki kralj Matija Gubec, nadalje Elija Gregorič in drugi kmečki junaki borili zoper prevzetne in okrutne graščake in junaško umirali mučeniške smrti.

Gozdarjev sin. Fran S. Finžgar. Povest. K —20, skupno vezano s III. zvezkom K 1·40.

Globokočutna in pretresljiva slika znanega in povsod priznanega pisatelja.

**Vse te knjige se dobe tudi v
,Knjigarni Ilirija prej Karol Florian' v Kranju.**

